

**T.C.
MUNZUR ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ**

**KAMU DİPLOMASİSİ BAĞLAMINDA ORTAK DEĞERLERİN DIŞ
POLİTİKA ARACI OLARAK KULLANILMASI: TÜRK DEVLETLERİ
TEŞKİLATI ÖRNEĞİ**

Osman EZBERCİ

**YÜKSEK LİSANS TEZİ
SİYASET BİLİMİ VE ULUSLARARASI İLİŞKİLER ANABİLİM DALI**

DANIŞMAN

Doç. Dr. Serkan GÜNDOĞDU

TUNCELİ-2025

T.C.
MUNZUR ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ

**KAMU DİPLOMASİSİ BAĞLAMINDA ORTAK DEĞERLERİN DIŞ
POLİTİKA ARACI OLARAK KULLANILMASI: TÜRK DEVLETLERİ
TEŞKİLATI ÖRNEĞİ**

Osman EZBERCİ
(22001303)

YÜKSEK LİSANS TEZİ
SİYASET BİLİMİ VE ULUSLARARASI İLİŞKİLER ANABİLİM DALI

DANIŞMAN
Doç. Dr. Serkan GÜNDOĞDU

TUNCELİ-2025

T.C.
MUNZUR ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ

**KAMU DİPLOMASİSİ BAĞLAMINDA ORTAK DEĞERLERİN
DIŞ POLİTİKA ARACI OLARAK KULLANILMASI: TÜRK DEVLETLERİ
TEŞKİLATI ÖRNEĞİ**

**Osman EZBERCİ
YÜKSEK LİSANS TEZİ
SİYASET BİLİMİ VE ULUSLARARASI İLİŞKİLER ANABİLİM DALI**

Bu tez 02/09/2025 tarihinde aşağıdaki jüri üyeleri tarafından oybirliği ile kabul edilmiştir.

İmza
Dr. Öğr. Üyesi Onur
YERLİKAYA ŞAŞMAZ
(Fırat Üniversitesi)

ÜYE

İmza
Doç. Dr. Serkan GÜNDOĞDU
(Munzur Üniversitesi)

DANIŞMAN

İmza
Dr. Öğr. Üyesi Arzu
ÇETİNKAYA
(Munzur Üniversitesi)

ÜYE

Bu tez, Enstitümüz Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler Anabilim Dalı'nda hazırlanmıştır.

Doç. Dr. Nagihan KARAASLAN AYHAN
Enstitü Müdürü

NOT: Bu tezde kullanılan özgün ve başka kaynaktan yapılan bildirişlerin, çizelge, şekil ve fotoğrafların kaynak gösterilmeden kullanımı, 5846 sayılı “Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu”ndaki hükümlere tabidir.

02/09/2025

ETİK İLKE VE KURALLARA UYGUNLUK BEYANNAMESİ

Bu tezin bana ait, özgün bir çalışma olduğunu; çalışmamın hazırlık, veri toplama, analiz ve bilgilerin sunumu olmak üzere tüm aşamalarında bilimsel etik ilke ve kurallara uygun davrandığımı; bu çalışma kapsamında elde edilen tüm veri ve bilgiler için kaynak gösterdiğimi ve bu kaynaklara kaynakçada yer verdiğimi ve hiçbir şekilde “intihal içermediğini” beyan ederim. Herhangi bir zamanda, çalışmamla ilgili yaptığım bu beyana aykırı bir durumun saptanması durumunda, ortaya çıkacak tüm ahlaki ve hukuki sonuçları kabul ettiğimi bildiririm.

İmza
Osman EZBERCİ

Danışman
Doç. Dr. Serkan GÜNDOĞDU

TEŞEKKÜR

Bu tez çalışmasının hazırlanmasında bilgi, deneyim ve destekleriyle katkı sağlayan ve sabrını hiçbir zaman esirgemeyen kıymetli danışmanım Serkan GÜNDOĞDU hocama en içten teşekkürlerimi sunuyorum. Yüksek Lisans eğitimim boyunca bilgi ve birikimlerini paylaşan Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler bölümü hocalarıma teşekkür ederim.

Bu sürecin en zorlu anlarında bile bana destek olan, sabırla yanımda duran ve moral kaynağım olan babam Ziya EZBERCİ ve annem Selha EZBERCİ' ye gönülden teşekkür ederim. Verdikleri manevi destek, bu çalışmanın tamamlanmasında büyük rol oynamıştır.

Osman EZBERCİ

İÇİNDEKİLER

ETİK İLKE VE KURALLARA UYGUNLUK BEYANNAMESİ	I
TEŞEKKÜR.....	II
İÇİNDEKİLER.....	III
ÖZET	V
ABSTRACT	VI
1. GİRİŞ.....	1
2. KAMU DİPLOMASİSİ KAVRAMI	4
2.1. Kamu Diplomasisi: Tanım, Kapsam ve Gelişim Süreci	4
2.2. Kamu Diplomasisinin Kaynakları ve Araçları	5
2.2.1.Kamu diplomasisinin kaynakları	5
2.2.2.Kamu diplomasisinin araçları	6
2.3. Kamu Diplomasisi Uygulama Alanları	6
2.3.1.Eğitim alanı	7
2.3.2.Kültürel diplomasi.....	7
2.3.3.Medya ve iletişim.....	8
2.3.4.Ekonomik ve ticari ilişkiler.....	8
2.3.5.Sivil toplum ve halkla ilişkiler	9
2.4. Kamu Diplomasisi Çerçevesinde Ortak Değerler ve Önemi	9
3. TÜRK DEVLETLERİ TEŞKİLATI: TARİHİ, KURULUŞU VE YAPISI	12
3.1. Teşkilatın Tarihi	12
3.2. Teşkilatın Kuruluşu ve Gelişimi	13
3.3. Teşkilatın Kurumsal Yapısı.....	13
4. TÜRK DÜNYASINDA ORTAK DEĞERLER VE TARİHİ ARKA PLAN	15
4.1. Ortak Tarih, Dil ve Kültürel Unsurlar.....	15
4.2. Türkçülük ve Ortak Kimlik Arayışları	15
4.3. Sovyetler Sonrası Dönem ve Türk Devletleri Arasındaki Yakınlaşma	16
4.4. Kamu Diplomasisi Kapsamında Kurumsal Girişimler	16
4.5. Dini ve Manevi Bağlar	17
4.6. Ekonomik ve Ticari İş Birliği Kültürünün Ortak Değerler Üzerindeki Etkisi.....	17
4.7. Eğitim ve Dil Politikaları Bağlamında Ortak Değerlerin Korunması	17
4.8. Türk Dünyasında Sanat ve Edebiyatın Rolü	17
5. TÜRK DEVLETLERİ TEŞKİLATI VE KAMU DİPLOMASİSİ FAALİYETLERİ	18
5.1. Teşkilatın Kültürel ve Eğitim Politikaları	18

5.1.1. Ortak kültürel mirasın korunması	18
5.1.2. Türk dilinin birleştirici rolü ve dil politikaları	18
5.1.3. Eğitimde müfredat uyumlaştırma çalışmaları	18
5.1.4. Öğrenci ve akademisyen değişim programları	19
5.1.5. Ortak burs ve akademik destek mekanizmaları	19
5.1.6. Kültürel etkinliklerin kamu diplomasisi açısından rolü	19
5.2. Ortak Medya ve İletişim Stratejileri	19
5.2.1. Türk Dünyası medya forumu ve ortak yayıncılık	19
5.2.2. Dijital medya ve sosyal medya kullanımı	20
5.2.3. Kamuoyu oluşturma ve algı yönetimi	20
5.2.4. Dezenformasyonla mücadele ve kriz iletişimi	20
5.2.5. Ortak dil ve kültür vurgusunun medyada yansıtılması	20
5.3. Gençlik, Spor ve Akademik İş Birliği Alanları	20
5.3.1. Gençlik değişim programları ve gençlik forumu	20
5.3.2. Ortak spor organizasyonları ve turnuvalar	21
5.3.3. Akademik sempozyumlar ve konferanslar	21
5.3.4. Üniversiteler arası iş birliği protokolleri	21
5.3.5. Bilimsel araştırma projeleri ve yayın iş birliği	21
5.4. Türk Dünyası Kültür Başkenti Uygulaması ve Sembolik Diplomasi	21
5.4.1. Kültür başkenti seçim kriterleri ve süreci	21
5.4.2. Kültürel etkinlikler ve programların planlanması	22
5.4.3. Bölgesel kimlik ve ortak kültür vurgusu	22
5.4.4. Sembolik diplomasi ve kültürel imajın güçlendirilmesi	22
5.4.5. Turizm ve ekonomik etkiler	22
5.5. Türk Konseyi	22
5.6. Türk Konseyi Zirveleri: Zirveler Maratonu ile Türk Dünyasında İşbirliği	26
5.7. Türk Konseyi'nin Kurumsallaşma Sürecinde Bişkek Zirvesi'nin Rolü	26
5.7.1. İstanbul zirvesi	30
5.7.2. Semerkant zirvesi	32
5.8. Türk Devletleri Teşkilatı'nın Geleceği	33
5.9. Türk Konseyi'nden Türk Devletleri Teşkilatına Türk Dünyası	36
6. SONUÇ	38
7. KAYNAKLAR	40
ÖZGEÇMİŞ	

ÖZET

Küresel güç mücadelesinin yumuşak güç eksenine kaydığı günümüzde, ulusların yalnızca resmi diplomatik kanallar aracılığıyla değil, aynı zamanda halklar arası etkileşim ve kültürel yakınlık üzerinden de dış politika hedeflerine ulaşma arayışı hız kazanmıştır. Bu bağlamda kamu diplomasisi, devletlerin uluslararası kamuoyunu etkileme kapasitesini artıran stratejik bir araç haline gelmiştir.

Bu tez çalışması, kamu diplomasisinin çağdaş uluslararası ilişkilerde artan önemine dikkat çekerek, ortak kültürel ve tarihsel değerlerin dış politika aracı olarak kullanımını Türk Devletleri Teşkilatı örneği üzerinden ele almaktadır. Türk dünyasının ortak tarihsel mirası, dil ve kültürel benzerlikleri, Türk Devletleri Teşkilatı çatısı altında bütünleştirici bir zemin oluşturarak kamu diplomasisinin kurumsallaşmasını kolaylaştırmaktadır. Çalışmada, Türk Devletleri Teşkilatı'nın kurumsal yapısı, söylemsel inşası ve üye devletler arası ilişkilerde ortak değerlerin nasıl konumlandırıldığı, içerik analizi ve söylem çözümlemesi yöntemleriyle irdelenmiştir. Analizler, Türk Devletleri Teşkilatı'nın, bölgesel bütünleşme hedefleri doğrultusunda kamu diplomasisi pratiklerini ortak kimlik inşası ve dış politika meşruiyeti bağlamında stratejik olarak kullandığını göstermektedir. Ayrıca ortak değerlerin yalnızca sembolik değil, aynı zamanda işlevsel ve yönlendirici bir dış politika aracı olarak nasıl kurumsallaştığını ve bu sürecin Türk dünyasında nasıl karşılık bulduğunu ortaya koymaktadır.

Anahtar Kelimeler: Kamu diplomasisi, Türk devletleri teşkilatı, ortak değerler, dış politika.

ABSTRACT

The Use of Shared Values as a Foreign Policy Tool in the Context of Public Diplomacy: The Example of the Organization of Turkic States

As the global power struggle shifts to a soft power axis, nations' pursuit of foreign policy objectives has accelerated not only through official diplomatic channels but also through interpersonal interaction and cultural affinity. In this context, public diplomacy has become a strategic tool that enhances states' capacity to influence international public opinion.

This thesis highlights the growing importance of public diplomacy in contemporary international relations and examines the use of shared cultural and historical values as a foreign policy tool through the example of the Organization of Turkic States. The shared historical heritage, linguistic, and cultural similarities of the Turkic world create an integrative foundation within the Organization of Turkic States, facilitating the institutionalization of public diplomacy. This study examines the institutional structure of the Organization of Turkic States, its discursive construction, and how shared values are positioned in relations between member states using content and discourse analysis. The analyses demonstrate that the Organization of Turkic States strategically utilizes public diplomacy practices in the context of building a shared identity and securing foreign policy legitimacy in line with its regional integration objectives. It also reveals how shared values have become institutionalized not only as symbolic but also as a functional and guiding foreign policy tool, and how this process has resonated within the Turkic world.

Keywords: Public diplomacy, organization of Turkic states, common values, foreign policy

1. GİRİŞ

Günümüzde uluslararası ilişkilerde devletlerin sadece askeri ve ekonomik güç unsurlarına dayanmak yerine, yumuşak güç araçlarını ve kamu diplomasisini etkin biçimde kullanmaları büyük önem kazanmıştır. Kamu diplomasisi, bir devletin dış politika hedeflerine ulaşmak için uluslararası kamuoyunu etkileme, kültürel ve sosyal bağları güçlendirme süreçlerini kapsayan çok boyutlu bir stratejik araçtır. Bu bağlamda, ortak tarih, kültür, dil ve değerlerin paylaşılması, devletlerarası ilişkilerde iş birliğini pekiştiren ve güven inşasını kolaylaştıran önemli unsurlar olarak öne çıkmaktadır.

Türk Devletleri Teşkilatı (TDT), Türk dünyasında bulunan bağımsız devletlerarasındaki iş birliğini derinleştirmek, bölgesel barış ve istikrarı sağlamak amacıyla kurulmuş önemli bir örgüttür. Teşkilatın temelinde ortak dil, tarih, kültür ve medeniyet gibi değerler yer almakta; bu ortaklıklar kamu diplomasisi faaliyetlerinin temel zeminini oluşturmaktadır. Özellikle günümüzün dinamik ve çok katmanlı uluslararası ortamında, TDT gibi bölgesel örgütlerin ortak değerler üzerinden yürüttüğü kamu diplomasisi faaliyetleri, hem üyeler arasındaki bağların güçlenmesine hem de dış aktörler nezdinde olumlu bir imaj yaratılmasına olanak sağlamaktadır.

Küreselleşme ve iletişim teknolojilerindeki hızlı gelişmeler, devletlerarası ilişkilerin doğasını köklü biçimde değiştirmiştir. Geleneksel diplomasi tekniklerinin yanı sıra, devletlerin uluslararası arenada nüfuz ve etki kazanmak amacıyla kullandığı yumuşak güç araçları, özellikle kamu diplomasisi, günümüz dış politikasının önemli bileşenlerinden biri haline gelmiştir. Kamu diplomasisi, bir devletin dış politika hedeflerini gerçekleştirmek için karşılıklı anlayış, kültürel ve sosyal ilişkiler yoluyla uluslararası kamuoyunun desteğini sağlamaya yönelik stratejik faaliyetler bütünüdür (Nye, 2004). Bu süreçte, ortak tarih, dil, kültür ve değerler gibi unsurlar, devletlerin kendilerini daha etkin ve samimi biçimde ifade etmelerine, aynı zamanda karşılıklı güven ve iş birliğinin tesisine zemin hazırlamaktadır.

Türk Devletleri Teşkilatı (TDT), 2009 yılında Türk dünyasındaki devletler arasında iş birliğini artırmak, bölgesel istikrarı sağlamak ve ortak değerleri temel alan bütünleşme süreçlerini güçlendirmek amacıyla kurulmuştur. TDT'nin kuruluşundan itibaren ortak tarih, dil ve kültürel miras, teşkilatın dış politika ve kamu diplomasisi faaliyetlerinin merkezinde yer almaktadır. Bu bağlamda, Türk dünyasının ortak değerleri, sadece kültürel bir bağ

olmaktan öte, bölgesel iş birliği mekanizmalarının etkinliğini artıran ve dış politikada stratejik bir araç olarak kullanılan güçlü bir yumuşak güç unsurudur (Özkan, 2020).

Kamu diplomasisi uygulamalarında ortak değerlerin kullanılması, devletlerin kendi kimliklerini ve uluslararası algılarını şekillendirmede önemli rol oynamaktadır. Özellikle çok kültürlü ve çokuluslu iş birliği platformlarında, ortak değerlerin öne çıkarılması hem üye devletler arasında dayanışmayı artırmakta hem de uluslararası kamuoyunda pozitif bir imaj oluşturulmasına katkı sağlamaktadır (Cull, 2009). Türk Devletleri Teşkilatı örneğinde, ortak tarih ve kültür, teşkilatın uluslararası arenadaki etkinliğini artırmak ve bölgesel entegrasyonu desteklemek için etkin bir kamu diplomasisi aracı olarak kullanılmaktadır.

Tezin amacı, kamu diplomasisi bağlamında ortak değerlerin dış politika aracı olarak nasıl kullanıldığını Türk Devletleri Teşkilatı örneği özelinde incelemektir. Çalışmada, TDT'nin ortak değerler etrafında şekillenen kamu diplomasisi stratejileri ve faaliyetleri analiz edilecek, ayrıca bu stratejilerin bölgesel iş birliği ve entegrasyon süreçlerine katkısı değerlendirilecektir. Böylece TDT'nin kurumsal yapısı, söylemleri ve uygulamaları aracılığıyla kamu diplomasisi ve ortak değerlerin dış politika hedeflerine ulaşmadaki önemi ortaya konarak, bölgesel örgütlerin bu alandaki rolleri hakkında literatüre katkı sağlanması hedeflenmektedir.

Tezde nitel araştırma yöntemi kullanılmıştır. Ayrıca veri toplama sürecinde belgesel tarama, resmî belgelerin analizi, kurumsal söylem çözümlemesi ve içerik analizi teknikleri kullanılmıştır. TDT'ye ait kurumsal belgeler, strateji raporları, zirve bildirileri, lider konuşmaları ve ilgili kuruluşların kamuya açık faaliyet raporları bu kapsamda incelenmiştir.

Tezin birinci bölümünde, kamu diplomasisinin tanımı, kapsamı ve tarihsel gelişimi ele alınmış; kamu diplomasisinin kaynakları, araçları ve uygulama alanları detaylandırılmıştır. Eğitim, kültür, ekonomi, güvenlik ve din gibi alanlarda yürütülen kamu diplomasisi faaliyetlerinin, uluslararası ilişkilerde devletlerin yumuşak güç kapasitesini artırdığı vurgulanmıştır. Ayrıca ortak değerlerin kamu diplomasisi bağlamındaki rolüne dikkat çekilmiştir.

İkinci bölümde, Türk Devletleri Teşkilatı'nın tarihî arka planı, kuruluş süreci ve kurumsal yapısı ele alınarak örgütün devletlerarası iş birliğini kurumsallaştırma çabaları analiz edilmiştir.

Üçüncü bölümde, Türk dünyasını birleştiren ortak tarih, dil, kültürel unsurlar ve kimlik arayışları değerlendirilmiş; özellikle Sovyetler Birliği'nin dağılmasından sonra Türk

devletleri arasında gelişen ilişkiler ele alınmıştır. Bu bağlamda TİKA, Yunus Emre Enstitüsü ve TÜRKSOY gibi kurumların kamu diplomasisi alanındaki işlevleri incelenmiştir.

Dördüncü ve son bölümde ise, Türk Devletleri Teşkilatı'nın kültürel ve eğitim politikaları, medya ve iletişim stratejileri, gençlik ve akademik iş birlikleri ile sembolik diplomasi faaliyetleri analiz edilmiştir. Türk Dünyası Kültür Başkenti uygulaması gibi girişimlerin, kamu diplomasisi yoluyla ortak değerlerin görünür kılınmasında ve bölgesel dayanışmanın pekiştirilmesinde önemli bir rol oynadığı ortaya konulmuştur.

Türk Devletleri Teşkilatı'nın kamu diplomasisi bağlamında incelenmesi, hem Türk dünyasındaki bütünleşme süreçlerine ışık tutmakta hem de ortak değerlerin dış politika aracı olarak nasıl kurumsallaştığını anlamak açısından özgün ve güncel bir katkı sunmaktadır. Özellikle bölgesel örgütlerin yükselen rolü ve çok taraflı iş birliği modellerinin çeşitlendiği günümüzde, TDT'nin ortak değerler üzerinden inşa ettiği kamu diplomasisi stratejilerinin analizi, araştırmacılara ve literatüre katkı sunması bakımından önem arz etmektedir.

2. KAMU DİPLOMASİSİ KAVRAMI

2.1. Kamu Diplomasisi: Tanım, Kapsam ve Gelişim Süreci

Kamu diplomasisi, devletlerin uluslararası kamuoyunu etkilemek, dış politika hedeflerini desteklemek ve uluslararası itibarlarını güçlendirmek amacıyla yürüttükleri stratejik iletişim faaliyetlerinin bütünüdür (Nye, 2004). Geleneksel diplomasi genellikle devletlerarası resmi müzakerelere odaklanırken, kamu diplomasisi daha geniş bir aktör yelpazesini kapsar ve halklar arası etkileşimlere, medya mensuplarına, akademisyenlere ve sivil toplum örgütlerine yönelik iletişim faaliyetlerini içerir (Cull, 2009).

Kamu diplomasisinin kapsamı, kültürel değişim programlarından medya ilişkilerine, eğitim işbirliklerinden sosyal ve ekonomik faaliyetlere kadar geniş bir alanı içine almaktadır (Melissen, 2005). Günümüzde iletişim teknolojilerindeki hızlı gelişmeler ve dijital platformların yaygınlaşmasıyla kamu diplomasisi daha interaktif ve çok yönlü bir nitelik kazanmıştır (Zaharna, 2010). Sosyal medya üzerinden yürütülen kampanyalar, kamu diplomasisinin etkinliğini artıran önemli araçlardan biri haline gelmiştir.

Kamu diplomasisi kavramı tarihsel olarak Soğuk Savaş döneminde propaganda ve bilgi savaşı çerçevesinde gelişmiş, ancak 1990'lardan itibaren küreselleşmenin etkisiyle devletlerarası ilişkilerde yumuşak güç stratejilerinin temel unsurlarından biri olarak yeniden şekillenmiştir (Nye, 2008). Joseph Nye'nin "Yumuşak Güç" kavramı, kamu diplomasisinin teorik temelini oluşturmakta ve ülkelerin cazibe gücüyle diğer devletlerin davranışlarını etkileme kapasitesini tanımlamaktadır (Nye, 2004). Bu yaklaşım, karşılıklı anlayış ve işbirliğine dayalı iletişim süreçlerini ön planda tutmakta, klasik propaganda yöntemlerinden farklılaşmaktadır.

Günümüzde kamu diplomasisi yalnızca devletlerin resmi aktörlerine bağlı kalmayıp, özel sektör, sivil toplum kuruluşları ve bireylerin de dahil olduğu çok aktörlü bir iletişim süreci olarak ele alınmaktadır (Gregory, 2011). Dijitalleşme ile birlikte bireyler ve gruplar, küresel kamuoyunda daha görünür hale gelmiş, kamu diplomasisi bu yeni iletişim dinamiklerine uyum sağlamıştır (Zaharna, 2010).

Güncel uygulama örneklerine bakıldığında, ABD'nin "Voice of America" (VOA) radyo yayınları, Çin'in dünya genelinde faaliyet gösteren "Confucius Institutes" gibi kültür ve dil yayma projeleri kamu diplomasisi araçları arasında yer almaktadır (Gilboa, 2008).

Ayrıca sosyal medya kampanyaları ve uluslararası marka çalışmaları (#BrandUSA gibi) ülkelerin küresel algısını şekillendirmede etkin şekilde kullanılmaktadır (Pamment, 2013).

Türkiye, kamu diplomasisini aktif biçimde kullanmakta ve özellikle kültürel diplomasi, eğitim işbirlikleri, medya ve insani yardım alanlarında çeşitli faaliyetler yürütmektedir. Türkiye Cumhuriyeti Dışişleri Bakanlığı'na bağlı Kültür ve Tanıtma Müşavirlikleri aracılığıyla Türk kültürü, sanatı ve dili uluslararası platformlarda tanıtılmaktadır (Kaya & Çelik, 2015). Ayrıca Türk dizilerinin Orta Doğu, Balkanlar ve Latin Amerika'da yaygınlaşması, Türkiye'nin yumuşak güç kapasitesini artıran önemli bir faktördür (Özkan, 2017). Bunun yanı sıra Türkiye Bursları programı ile uluslararası öğrencilere verilen destek, kültürel bağların güçlendirilmesi açısından stratejik bir araç olarak kullanılmaktadır (Aydın, 2019).

Türkiye'nin Suriyeli mülteciler konusunda yürüttüğü insani yardım politikaları da kamu diplomasisi açısından önem taşımaktadır. Bu politikalar, Türkiye'nin bölgesel liderlik imajını pekiştirmeye ve uluslararası toplumda pozitif algı oluşturmaya yönelik stratejik bir rol oynamaktadır (Çelik, 2020).

Sonuç olarak, kamu diplomasisi; devletlerin dış politika araçlarından biri olarak, çok aktörlü, çok boyutlu ve dijitalleşmeyle şekillenen dinamik bir süreçtir. Bu süreç, devletlerin uluslararası arenada yumuşak güç unsurlarını kullanarak algı yönetimi ve işbirliği geliştirmesine olanak sağlamaktadır (Gündoğdu, 2021: 64).

2.2. Kamu Diplomasisinin Kaynakları ve Araçları

Kamu diplomasisi, devletlerin ve diğer aktörlerin dış politika hedeflerine ulaşmak için kullandığı çeşitli kaynaklar ve araçlar aracılığıyla uluslararası kamuoyunu etkileme sürecidir (Nye, 2008). Bu süreçte kullanılan kaynaklar ve araçlar, devletlerin sahip olduğu ekonomik, kültürel, politik ve teknolojik güç unsurlarını içerir (Cull, 2009).

2.2.1. Kamu diplomasisinin kaynakları

Kamu diplomasisinin en temel kaynağı “yumuşak güç” kavramıdır. Joseph Nye (2004) tarafından tanımlanan yumuşak güç, bir ülkenin çekiciliği yoluyla başkalarının davranışlarını değiştirme kapasitesidir. Bu güç, kültür, değerler, politik sistemler ve dış politikanın meşruiyeti gibi unsurlardan beslenir (Gündoğdu, 2022: 389). Kültürel değerler,

eğitim sistemleri, medya kuruluşları ve diasporalar, bu yumuşak gücün ana kaynakları arasında sayılır (Nye, 2008).

Ekonomik kaynaklar da kamu diplomasisi için önemlidir. Gelişmiş ekonomik ilişkiler, kalkınma yardımları ve yatırımlar, ülkenin itibarını güçlendiren araçlar olarak görülür (Melissen, 2005). Politik kaynaklar ise hükümetlerin istikrarı, demokratik yönetim biçimi ve hukukun üstünlüğü gibi unsurlarla ölçülür ve uluslararası alanda güvenilirlik sağlar (Gilboa, 2008).

2.2.2. Kamu diplomasisinin araçları

Kamu diplomasisi araçları, mesajların hedef kitlelere ulaşmasını sağlayan iletişim kanallarıdır. Bunlar arasında kültürel değişim programları, akademik işbirlikleri, uluslararası yayınlar, medya kuruluşları, dijital diplomasi ve sosyal medya yer alır (Seib, 2012). Örneğin, kültürel değişim programları sayesinde öğrenciler, akademisyenler ve sanatçılar ülkeler arasında doğrudan etkileşim kurar, bu da ülkeler arası anlayışı ve güveni artırır (Snow & Taylor, 2009).

Medya ve iletişim teknolojilerinin gelişmesiyle dijital diplomasi araçları ön plana çıkmıştır. Sosyal medya platformları, devletlerin hızlı ve doğrudan iletişim kurmasını sağlarken, dezenformasyon ve propaganda ile mücadelede de kullanılır (Manor, 2019). Ayrıca, devlet destekli televizyon kanalları ve radyo yayınları (örneğin BBC World Service, Voice of America) kamu diplomasisinin küresel yayılımında önemli rol oynar (Pamment, 2013).

Ek olarak, ekonomik diplomasi ve kalkınma yardımları da kamu diplomasisi araçları arasında sayılabilir. Bu araçlar, ülkeler arasındaki ilişkileri derinleştirirken, hedef ülkelerde devletin olumlu imajını pekiştirir (Melissen, 2005).

2.3. Kamu Diplomasisi Uygulama Alanları

Kamu diplomasisi, devletlerin dış politika hedeflerini gerçekleştirmek üzere uluslararası kamuoyunu etkileme sürecidir ve bu süreç çok sayıda alanda kendini göstermektedir. Geleneksel diplomasi araçlarından farklı olarak, kamu diplomasisi daha çok halkla doğrudan etkileşime odaklanır ve çok aktörlü bir yapıya sahiptir (Melissen, 2005). Aşağıda kamu diplomasisinin temel uygulama alanları detaylı biçimde incelenmektedir.

2.3.1. Eğitim alanı

Eğitim, kamu diplomasisinin en etkili ve uzun vadeli araçlarından biridir. Uluslararası öğrenci değişim programları, burslar, akademik işbirlikleri ve ortak araştırmalar, ülkeler arası kültürel alışverişi teşvik eder (Nye, 2008). Bu süreç sadece öğrencilerin kendi ülkelerinin kültürünü tanıtmalarını sağlamakla kalmaz, aynı zamanda ev sahibi ülkelerin kültür ve değerlerini de anlamalarına olanak tanır (Cull, 2008).

Örnek olarak, ABD'nin Fulbright Programı 1946'dan bu yana uluslararası eğitim ve kültürel değişim yoluyla ABD'nin yumuşak gücünü artırmaktadır (Cull, 2008). Türkiye'nin TÜBİTAK ve YÖK destekli uluslararası burs programları da Türk kültürünün yayılımında önemli rol oynamaktadır (Kaya, 2019). Ayrıca, Erasmus+ gibi Avrupa Birliği destekli programlar da bölgesel entegrasyon ve anlayışa katkıda bulunur (European Commission, 2020).

Eğitim diplomasisi, aynı zamanda ülkelerin bilimsel gelişimine katkı sağlamakta, uluslararası işbirlikleriyle küresel problemlere ortak çözümler üretilmesine zemin hazırlamaktadır (Knight, 2013).

2.3.2. Kültürel diplomasi

Kültürel diplomasi, kültürün dil, sanat, müzik, spor ve edebiyat gibi unsurlarını kullanarak ülkeler arası bağları kuvvetlendirmeyi hedefler (Bound, Briggs, Holden & Jones, 2007). Bu alandaki faaliyetler, ülkelerin milli kimliklerini ve değerlerini uluslararası platformlarda tanıtmalarına olanak verir.

Çin'in Konfüçyüs Enstitüleri, dil öğretimi ve kültürel etkinliklerle Çin'in küresel imajını güçlendirmeyi amaçlayan önemli bir örnektir (Kurlantzick, 2007). Türkiye ise Yunus Emre Enstitüsü aracılığıyla Türk dilini, tarihini ve kültürünü tanıtmakta, kültürlerarası diyalog ve işbirliğini teşvik etmektedir (Özkan, 2021).

Ayrıca, kültürel diplomasi spor organizasyonları, film festivalleri ve sergilerle de desteklenir. Uluslararası sanat projeleri ve kültürlerarası festivaller, toplumlar arası empati ve hoşgörünün gelişmesine katkıda bulunur (Snow & Taylor, 2006). Japonya'nın Sakura Festivali ve Fransa'nın Cannes Film Festivali, ülkelerinin kültürel zenginliklerini dünyaya duyurmada etkili kültürel diplomasi araçlarıdır.

2.3.3. Medya ve iletişim

Medya, kamu diplomasisinin en güçlü ve hızlı araçlarından biridir. Uluslararası televizyon kanalları, radyo yayınları, basılı medya ve internet portalları aracılığıyla devletler dış politika mesajlarını küresel kitlelere iletirler (Gilboa, 2008). Özellikle devlet destekli medya organları, ülkelerin gündemini belirlemede stratejik rol oynar (Gündoğdu ve Arafat 2021: 1282).

Örnek olarak, İngiltere'nin BBC World Service, ABD'nin Voice of America, Rusya'nın RT ve Türkiye'nin TRT World kanalları, kamu diplomasisi kapsamında devletlerin dünya algısını şekillendirmektedir (Sevin, 2013).

Günümüzde sosyal medya, kamu diplomasisinin dijital çağa uyarlanması açısından kritik öneme sahiptir. Twitter, Facebook, Instagram ve YouTube gibi platformlar, devletlerin kriz iletişimi, kamuoyu yönetimi ve marka oluşturma süreçlerinde etkili biçimde kullanılmaktadır (Bjola & Holmes, 2015). Sosyal medya, aynı zamanda karşılıklı etkileşim ve iki yönlü iletişim imkanlarıyla klasik medyadan ayrılır.

2.3.4. Ekonomik ve ticari ilişkiler

Ekonomik çıkarlar, günümüz kamu diplomasisinin ayrılmaz bir parçasıdır. Devletler, yabancı yatırımları çekmek, turizmi artırmak, ihracatı teşvik etmek ve uluslararası ekonomik işbirliklerini güçlendirmek amacıyla kamu diplomasisi araçlarını kullanmaktadır (Van Ham, 2005).

Bu alanda en önemli uygulamalardan biri “ülke markası” (nation branding) stratejisidir. Singapur'un “Global City” markası ve Güney Kore'nin teknoloji ve kültür odaklı marka stratejileri, ekonomik kamu diplomasisinin başarılı örneklerindendir (Dinnie, 2008).

Ekonomik forumlar, uluslararası zirveler ve ticaret fuarları da bu alandaki diplomatik faaliyetleri destekler. Örneğin, Dünya Ekonomik Forumu, ülkelerin ekonomik potansiyellerini sergilemeleri için önemli bir platformdur.

2.3.5. Sivil toplum ve halkla ilişkiler

Yeni kamu diplomasisi anlayışında devlet dışı aktörlerin rolü artmıştır. Sivil toplum kuruluşları, akademik kurumlar ve özel sektör, devletlerin kamu diplomasisi faaliyetlerinde aktif rol almaktadır (Melissen, 2005).

Halkla ilişkiler teknikleri, hedef kitlelerle güven oluşturma ve etkili iletişim kurmada temel yöntemlerdir. Uluslararası insani yardım örgütleri, kriz bölgelerinde yaptıkları çalışmalarla ülkeler ve halklar nezdinde pozitif algı yaratırlar (Nye, 2008).

Ayrıca, dijital kampanyalar, online platformlar ve gönüllü hareketler, halkların karşılıklı anlayış ve işbirliğini artırmada giderek daha fazla kullanılmaktadır (Bjola & Holmes, 2015).

2.4. Kamu Diplomasisi Çerçevesinde Ortak Değerler ve Önemi

Kamu diplomasisi, uluslararası aktörlerin doğrudan yabancı halklarla iletişim kurarak kendi ulusal çıkarlarını ve dış politika hedeflerini gerçekleştirmeye çalıştığı bir alan olarak tanımlanmaktadır (Nye, 2008). Bu süreçte, ortak değerler hem stratejik bir araç hem de iletişim köprüsü görevi görmektedir. Ortak değerler; tarih, kültür, dil, din, siyasi anlayış veya sosyal normlar gibi unsurlar etrafında şekillenen, toplumlar arasında paylaşımı mümkün kılan ve ilişkilerin sürekliliğini sağlayan bağlar olarak tanımlanabilir (Manor, 2019).

- **Ortak Değerlerin Kamu Diplomasisindeki Stratejik İşlevi**

Ortak değerler, kamu diplomasisinin yumuşak güç stratejisinin temel bileşenlerinden biridir (Gündoğdu ve Arafat, 2021: 1282). Joseph Nye'nin yumuşak güç kavramı, güç kullanımının zorlayıcı (hard power) unsurlarının yanında, ikna, çekicilik ve iş birliği yoluyla elde edilen nüfuzu ifade eder (Nye, 2004). Bu bağlamda, ortak değerler, hedef kitlelerde olumlu bir algı ve güven oluşturmak için bir zemin hazırlar (Kelley, 2009).

Özellikle küreselleşme sürecinin derinleşmesiyle birlikte devletler, sadece siyasi ve ekonomik ilişkiler değil, aynı zamanda kültürel ve ideolojik bağlar aracılığıyla da uluslararası alanda etki kurmayı amaçlamaktadır. Ortak değerlerin vurgulanması, farklı ülkelerdeki halkların birbirine daha yakın hissetmesini sağlayarak, çatışma risklerini azaltır ve iş birliği olanaklarını artırır (Snow & Taylor, 2009).

- **Kamu Diplomasisinde Ortak Değerlerin Türleri**

Ortak değerler, kamu diplomasisi bağlamında genellikle aşağıdaki kategorilerde incelenmektedir:

- **Kültürel ve Dilsel Ortaklıklar:** Ortak dil, kültürel etkinlikler, sanat ve edebiyat gibi unsurlar üzerinden kurulan bağlar, iletişimin doğrudan ve etkili olmasını sağlar. Örneğin, Türkiye'nin Türk Dünyası ile olan ortak dil ve kültürel mirası, kamu diplomasisinde önemli bir köprü olarak kullanılır (Demir & Yılmaz, 2021).
- **Tarihsel Ortaklıklar:** Ortak tarih, ulusal hafıza ve geçmişteki ortak deneyimler, uluslararası ilişkilerde güven ve dayanışmanın temelini oluşturur. Sovyetler sonrası Türk Cumhuriyetleri arasındaki yakınlaşmada tarihsel mirasın önemi büyüktür (Manor, 2019).
- **Dini ve Manevi Değerler:** Ortak dini inançlar veya manevi anlayışlar, toplumlar arasında güçlü bağlar kurulmasına olanak tanır. Özellikle İslam dünyasında ortak dini değerler kamu diplomasisi faaliyetlerinde sıkça kullanılmaktadır (Melissen, 2011).
- **Siyasi ve Sosyal Normlar:** Demokrasi, insan hakları, hukuk devleti gibi ortak siyasi değerler, ülkeler arası iş birliğini kolaylaştıran diğer önemli unsurlardır (Cull, 2009).
- **Ortak Değerlerin Kamu Diplomasisi Faaliyetlerine Etkisi**

Ortak değerler, kamu diplomasisi faaliyetlerinin planlanması ve yürütülmesinde stratejik rehberlik sağlar. Bu bağlamda kültürel değişim programları, eğitim iş birlikleri, medya faaliyetleri ve uluslararası etkinlikler ortak değerlerin yaygınlaştırılması ve güçlendirilmesi için araçlar olarak kullanılır (Kelley, 2009). Ayrıca, bu tür ortak paydalar üzerinden geliştirilen kamu diplomasisi, karşılıklı anlayışı artırarak uluslararası krizlerin önlenmesine katkıda bulunur (Snow & Taylor, 2009).

Türkiye örneğinde, Türk Devletleri Teşkilatı çatısı altında ortak tarih, dil ve kültür vurgusuyla yürütülen kamu diplomasisi faaliyetleri, bölgesel iş birliği ve dayanışmayı artırmakta ve Türkiye'nin yumuşak gücünü yükseltmektedir (Demir & Yılmaz, 2021).

- **Güncel Yaklaşımlar ve Dijital Kamu Diplomasisi**

Son yıllarda dijitalleşmenin kamu diplomasisindeki etkisi artarken, ortak değerlerin sanal ortamda yaygınlaştırılması önem kazanmıştır. Dijital platformlar aracılığıyla ortak kültürel değerlerin, tarihsel mirasın ve sosyal normların paylaşımı, hedef kitlelere daha hızlı

ve etkili ulaşmayı sağlamaktadır (Manor, 2019). Bu durum, kamu diplomasisi stratejilerinde ortak değerlerin dijital içeriklerle desteklenmesini zorunlu kılmaktadır.

3. TÜRK DEVLETLERİ TEŞKİLATI: TARİHİ, KURULUŞU VE YAPISI

3.1. Teşkilatın Tarihi

Türk Devletleri Teşkilatı (TDT), Türk halklarının ortak tarih, kültür, dil ve değerler temelinde bir araya gelmesini amaçlayan bölgesel bir iş birliği platformudur. Sovyetler Birliği'nin dağılması sonrası 1991'de bağımsızlıklarını kazanan Kazakistan, Kırgızistan, Türkmenistan, Özbekistan ve Azerbaycan gibi Orta Asya Türk cumhuriyetleri ile Türkiye arasında daha yoğun bir iş birliği ihtiyacı doğmuştur (Altay, 2020).

1990'larda çeşitli Türk iş birliği mekanizmaları ortaya çıkmıştır. Bunların başında 1992 yılında kurulan Türk Keneşi (Türk Konseyi) gelmektedir. Bu ilk girişimlerin temel amacı, ekonomik, kültürel ve siyasi iş birliğini artırmak, Türk dünyasında dayanışmayı sağlamak olmuştur. Ancak ilk kurumsal yapılar ve iş birlikleri sınırlı kalmıştır (Öztürk, 2017).

TDT'nin günümüzdeki şekli, 2009'da Azerbaycan'ın Nahçıvan kentinde düzenlenen Zirve'de atılan adımla başlamıştır (Gündoğdu, 2023: 272). Türkiye, Azerbaycan, Kazakistan ve Kırgızistan liderleri bir araya gelerek Nahçıvan Anlaşması'nı imzalamış ve Türk Keneşi'ni resmen kurmuşlardır (Türk Devletleri Teşkilatı, 2009). Bu anlaşma ile bölgesel iş birliği resmileşmiş, üye devletler arasında siyasi istikrar ve ekonomik entegrasyon için bir çerçeve oluşturulmuştur.

2010'lu yılların sonuna doğru Özbekistan da tam üyeliğe kabul edilmiş ve teşkilat daha kapsayıcı hale gelmiştir. Ayrıca Macaristan, gözlemci statüsü kazanarak Avrupa'daki Türk kökenli topluluklarla ilişkileri geliştirmiştir (Aydın, 2020).

2021'de yapılan İstanbul Zirvesi'nde, teşkilatın adı "Türk Devletleri Teşkilatı" olarak değiştirilmiş ve yapısal reformlarla kurum daha etkin bir hale getirilmiştir. Bu değişiklik, teşkilatın uluslararası politika arenasındaki prestijini artırmayı ve Türk dünyasındaki bütünleşme sürecini hızlandırmayı hedeflemiştir (Demirtaş & Yılmaz, 2022).

Böylece, TDT tarihsel süreci; Sovyetler sonrası dönemde başlayan Türk dünyası iş birliği arayışlarının, 2009'daki resmî kuruluşla kurumsallaşması ve 2020'lerde etkinliğinin artırılması şeklinde özetlenebilir.

3.2. Teşkilatın Kuruluşu ve Gelişimi

TDT'nin kuruluşu, Türk halklarının tarihî birlik ve kültürel bağlarının uluslararası platformlarda daha görünür hale gelmesini amaçlayan stratejik bir adım olarak görülmektedir. Nahçıvan Zirvesi'nde imzalanan Nahçıvan Anlaşması, teşkilatın kurumsal ve hukuki zeminini oluşturur (Türk Devletleri Teşkilatı, 2009).

Anlaşmanın ana hedefleri, üye devletlerarasında barış, dostluk ve iş birliğini geliştirmek, ekonomik kalkınmayı desteklemek, kültürel bağları güçlendirmek ve uluslararası arenada ortak hareket etmek olarak belirlenmiştir (Köse, 2021). Bu hedefler doğrultusunda ilk yıllarda kültürel etkinlikler, gençlik ve eğitim programları başlatılmıştır.

2018-2019 yıllarında teşkilatın işleyişi ve iş birliği alanları çeşitlendirilmiş; ekonomi, ticaret, ulaşım, sağlık ve çevre gibi sahalarda ortak projeler geliştirilmiştir (Gündoğdu, 2023: 274). Özbekistan'ın tam üyeliğe kabulü ise bu iş birliklerinin kapsamını genişletmiştir (Aydın, 2020).

Öte yandan, teşkilatın kuruluşundan sonra gözlemci devletlerin katılımıyla dış politika ve diplomasi alanında da etkinliği artmıştır. Macaristan'ın gözlemci olması, Türk devletleri dışındaki Avrupa ülkeleriyle de ilişkilerin gelişmesine zemin hazırlamıştır (Güven & Kara, 2023).

2021'de yapılan reformlar neticesinde, teşkilatın yapısı güçlendirilmiş ve karar alma süreçleri daha sistematik hale getirilmiştir. Sekretaryanın görevleri artırılarak, üye devletlerarasında koordinasyon ve ortak projelerin uygulanması kolaylaştırılmıştır (Demirtaş & Yılmaz, 2022).

3.3. Teşkilatın Kurumsal Yapısı

Türk Devletleri Teşkilatı, demokratik ve çok taraflı bir yönetim yapısına sahiptir. En üst karar organı Devlet Başkanları Zirvesi olup, genellikle yılda bir kez toplanır. Bu zirve, teşkilatın stratejik yönünü belirler, politika ve programları onaylar (Türk Devletleri Teşkilatı Resmi Web Sitesi, 2024).

İkinci karar alma organı Bakanlar Konseyidir ve üye ülkelerin Dışişleri Bakanları tarafından temsil edilir. Bakanlar Konseyi, zirvede alınan kararların uygulanmasını takip eder, yeni iş birliği alanlarını değerlendirir ve sekretaryaya rehberlik eder (Demirtaş & Yılmaz, 2022).

Teşkilatın yönetiminde önemli bir yeri olan Sekretarya, İstanbul'da bulunmaktadır. Sekretarya, günlük faaliyetlerin koordinasyonunu sağlar, üye devletlerarasında iletişimi artırır ve projelerin hayata geçirilmesini destekler. Sekretarya Genel Sekreteri, üye devletler tarafından seçilir ve teşkilatın yüzü olarak görev yapar (Öztürk, 2017).

Bunun yanı sıra, TDT bünyesinde farklı alanlarda faaliyet gösteren uzman Çalışma Grupları ve komiteler mevcuttur. Bunlar arasında gençlik, kültür, eğitim, sağlık, ekonomi ve güvenlik çalışma grupları bulunur. Bu organlar, teknik ve sektörel iş birliğinin derinleştirilmesini sağlar (Köse, 2021).

Son olarak, TDT bünyesinde düzenlenen yıllık kültürel festivaller, eğitim seminerleri ve iş forumları, teşkilatın Türk dünyasında hem kültürel hem ekonomik entegrasyonunu artıran önemli etkinliklerdir.

4. TÜRK DÜNYASINDA ORTAK DEĞERLER VE TARİHİ ARKA PLAN

4.1. Ortak Tarih, Dil ve Kültürel Unsurlar

Türk dünyasında ortak tarih, dil ve kültürel unsurlar, bölgedeki farklı Türk devletlerinin ve topluluklarının temel bağlarını oluşturmaktadır. Tarih boyunca Orta Asya'dan Anadolu'ya, Kafkaslar'dan Sibiry'a kadar uzanan geniş coğrafyada Türk halkları benzer dil yapıları, ortak mitolojiler, dini inançlar ve kültürel pratikler geliştirmiştir (Kafesoğlu, 1999; Erdal, 2017).

Türk dili, özellikle Altay dil ailesi içinde yer alan farklı lehçeleriyle, ortak bir kimlik ve iletişim aracı olarak önemli rol oynamaktadır. Modern Türk devletleri, Türkçe'nin farklı varyantlarını konuşmakla birlikte, ortak kelime hazinesi, dil yapısı ve yazı sistemindeki yakınlık bu dili birleştirici unsur haline getirmektedir (Doerfer, 1988; Johanson & Csató, 1998).

Kültürel açıdan da özellikle geleneksel müzik, edebiyat, halk oyunları ve bayramlar gibi unsurlar, ortak mirasın göstergesidir. Örneğin, Nevruz bayramı ve Türk destanları tüm Türk toplumlarında önemli kültürel öğelerdir (Tekin, 2000).

4.2. Türkçülük ve Ortak Kimlik Arayışları

19. yüzyıl sonları ve 20. yüzyıl başlarında Osmanlı İmparatorluğu'nun zayıflaması ve yeni ulus-devletlerin ortaya çıkmasıyla birlikte, Türkçülük hareketi ortaya çıkmıştır. Bu ideoloji, Türk halklarının ortak dil, tarih ve kültür temelinde siyasi ve kültürel birlik oluşturmasını savunmuştur (Lewis, 1962; Zürcher, 2004).

Türkçülük, Pan-Türkizm gibi akımlar, özellikle Sovyetler Birliği sınırları içindeki Türk topluluklarının kimlik arayışlarında etkili olmuştur. Bu ideolojiler ortak bir Türk kimliği inşasında önemli rol oynarken, Sovyetler döneminde özellikle baskılarla karşılaşmıştır (Kırkinci, 2015).

Sovyetler sonrası dönemde, bağımsızlığını kazanan Türk devletlerinde Türkçülük ve ortak kimlik vurgusu tekrar güçlenmiş; kültürel işbirlikleri, eğitim ve medya alanlarında ortak dil ve kimlik projeleri gündeme gelmiştir (Altay, 2012).

4.3. Sovyetler Sonrası Dönem ve Türk Devletleri Arasındaki Yakınlaşma

1991’de Sovyetler Birliği’nin dağılması, Orta Asya ve Kafkasya’daki Türk devletlerinin bağımsızlıklarını kazanmasıyla Türk dünyasında yeni bir dönem başlamıştır. Bu dönem, siyasi, ekonomik ve kültürel yakınlaşma çabalarını hızlandırmıştır (Karatay, 2010).

Türk devletleri, ekonomik iş birliği ve siyasi ortaklık alanlarında bir dizi girişimde bulunmuştur. 2009 yılında kurulan Türk Devletleri Teşkilatı (eski adıyla Türk Keneşi), bu yakınlaşmanın somut örneklerinden biridir (Özkan, 2017). Ayrıca eğitim, kültür ve medya alanlarında ortak projeler hayata geçirilmiş, Türk dilinin korunması ve geliştirilmesine yönelik çalışmalar artmıştır (Aydın, 2019).

Ancak bu yakınlaşma süreci, bölgesel çıkarlar, dış politika öncelikleri ve etnik farklılıklar gibi faktörlerle zaman zaman zorluklarla karşılaşmıştır (Çağaptay, 2015).

4.4. Kamu Diplomasisi Kapsamında Kurumsal Girişimler

Türk dünyasında ortak değerlerin yayılması ve dış politikada etkin kullanımında kamu diplomasisi önemli bir araç olarak öne çıkmaktadır. Türk Devletleri Teşkilatı, Türk kültürünü ve ortak mirası tanıtmak, halklar arasında dostane ilişkiler geliştirmek amacıyla kurumsal bir kamu diplomasisi platformu olarak faaliyet göstermektedir (Erdoğan & Akpınar, 2021).

Bu kapsamda, ortak medya kuruluşları (örneğin TRT Avaz), kültürel etkinlikler, öğrenci değişim programları ve Türk dili eğitimine yönelik girişimler yoğunlaşmıştır. Kamu diplomasisi uygulamaları, hem devletler arası iş birliğini güçlendirmekte hem de uluslararası arenada Türk dünyasının sesini duyurmaktadır (Küçük, 2020).

Akademik çalışmalar, kamu diplomasisinin özellikle genç nesiller arasında ortak değerlerin pekiştirilmesinde etkili olduğunu vurgulamaktadır (Gürbüz, 2018). Bu bağlamda, Türk devletleri arasında sürdürülebilir bir kamu diplomasisi stratejisinin geliştirilmesi önem taşımaktadır.

4.5. Dini ve Manevi Bağlar

Türk dünyasında İslamiyet'in özellikle Sünni mezhebi, ortak inanç ve kültürel pratiklerde önemli bir yer tutar. Ayrıca, tasavvuf ve özellikle Mevlevilik gibi mistik akımlar, Türk toplumları arasında derin manevi bağlar kurmuştur (Yılmaz, 2016). Bu dini ve manevi unsurlar, Türk devletleri arasındaki kültürel uyumu pekiştirmekte, ortak değerlerin şekillenmesinde etkili olmaktadır.

4.6. Ekonomik ve Ticari İş Birliği Kültürünün Ortak Değerler Üzerindeki Etkisi

Orta Asya İpek Yolu'ndan günümüze gelen ticari ilişkiler, Türk devletleri arasında ekonomik bağların temelini oluşturur. Günümüzde bu tarihi miras, ekonomik entegrasyon ve iş birliği projeleriyle yeniden canlandırılmakta, ortak refah ve kalkınma hedefleri doğrultusunda iş birlikleri kültürel ve siyasi bağları güçlendirmektedir (Karademir, 2020).

4.7. Eğitim ve Dil Politikaları Bağlamında Ortak Değerlerin Korunması

Bağımsız Türk devletleri, ortak dili koruma ve geliştirme amacıyla eğitim sistemlerinde iş birliği yapmaktadır. Türk dili ve tarihi müfredatlarının uyumu, ortak kültürel mirasın genç nesillere aktarılmasında kritik rol oynamaktadır (Çelik, 2018). Bu çabalar, kültürel kimlik bilincinin güçlendirilmesi ve ortak değerlerin sürekliliği için stratejik öneme sahiptir.

4.8. Türk Dünyasında Sanat ve Edebiyatın Rolü

Türk edebiyatı, şiir, musikî ve halk sanatları, ortak duygu ve tarih bilincini pekiştiren önemli unsurlardır. Modern ve klasik Türk edebiyatı eserleri, farklı Türk topluluklarında milli bilinç ve kültürel aidiyet duygusunun gelişmesine katkı sağlamaktadır (Demirtaş, 2015). Bu alanlarda yapılan ortak projeler, kültürel yakınlaşmayı artırmaktadır.

5. TÜRK DEVLETLERİ TEŞKİLATI VE KAMU DİPLOMASİSİ FAALİYETLERİ

5.1. Teşkilatın Kültürel ve Eğitim Politikaları

5.1.1. Ortak kültürel mirasın korunması

Türk Devletleri Teşkilatı, üye ülkeler arasında ortak kültürel mirasın korunması için çeşitli projeler yürütmektedir. Tarihi eserlerin restorasyonu ve korunması, kültürel mirasın UNESCO gibi uluslararası platformlarda tanıtılması teşkilatın öncelikli hedefleri arasındadır. Bu bağlamda, ortak çalışma grupları kurulmuş ve kültürel mirasın korunması için finansal ve teknik destek sağlanmıştır (Demir, 2019; Erkan, 2021). Bu çalışmalar, bölgesel kimliğin korunması ve halklar arasında kültürel dayanışmanın güçlendirilmesi açısından önem arz etmektedir.

5.1.2. Türk dilinin birleştirici rolü ve dil politikaları

Dil, Türk dünyasında ortak kimliğin temel yapıtaşlarından biri olarak kabul edilmektedir. TDT bünyesinde, Türkçenin lehçeleri arasında dil birliği sağlamak amacıyla dil standartlaştırma projeleri yürütülmektedir (Çelik, 2021). Ayrıca, ortak sözlük, dil eğitimi materyalleri ve öğretim programları geliştirilerek Türkçenin hem akademik hem günlük hayatta kullanımının artırılması hedeflenmektedir (Yılmaz, 2020). Dil politikaları, ulusal kimlik ve kültürel birliktelik için stratejik öneme sahiptir.

5.1.3. Eğitimde müfredat uyumlaştırma çalışmaları

TDT, eğitim sistemlerinde ortak müfredat unsurlarının oluşturulması için çalışmalar yapmaktadır. Özellikle tarih ve kültür derslerinde ortak içeriklerin geliştirilmesi, genç nesillerin ortak tarih bilinciyle yetişmesini sağlamaktadır (Kaya, 2022). Müfredat uyumlaştırma çalışmaları, eğitimde kaliteyi artırırken, üye ülkeler arasında öğrenci hareketliliğini ve akademik entegrasyonu kolaylaştırmaktadır (Demirtaş, 2021).

5.1.4. Öğrenci ve akademisyen değişim programları

TDT, üye devletlerarasında öğrenci ve akademisyen değişimini destekleyerek kültürel ve bilimsel etkileşimi artırmaktadır. Bu programlar, gençlerin farklı kültürleri tanınmasına olanak sağlarken, akademik iş birliklerinin güçlenmesine de katkıda bulunmaktadır (Kurt, 2020). Öğrenci değişim programları, bölgesel entegrasyonun sosyal boyutunu kuvvetlendiren önemli araçlardır.

5.1.5. Ortak burs ve akademik destek mekanizmaları

Üye devletler, ortak burs programları ile yetenekli öğrencilere destek vermekte ve bilimsel araştırmalar için fon sağlamaktadır. Bu burslar, bilimsel kapasitenin artırılması ve bölgesel iş birliğinin teşvik edilmesi açısından büyük önem taşımaktadır (Özdemir, 2021). Ayrıca, ortak akademik projeler finansal destekle desteklenmekte ve bölgesel bilimsel yayınlar teşvik edilmektedir.

5.1.6. Kültürel etkinliklerin kamu diplomasisi açısından rolü

Kültürel etkinlikler, TDT'nin kamu diplomasisi stratejisinin önemli bileşenlerindendir. Sergiler, konserler, tiyatro gösterileri gibi etkinlikler halklar arasında karşılıklı anlayışı artırmakta ve bölgesel dayanışma duygusunu pekiştirmektedir (Kaya, 2022). Bu tür faaliyetler, Türk dünyasının uluslararası arenadaki görünürlüğünü artırarak, kültürel diplomasiye önemli katkılar sunmaktadır.

5.2. Ortak Medya ve İletişim Stratejileri

5.2.1. Türk dünyası medya forumu ve ortak yayıncılık

TDT, Türk dünyasında ortak medya platformları kurarak, bölgesel bilgi akışını ve kültürel iletişimi güçlendirmektedir. Medya forumları aracılığıyla içerik üretimi, haber paylaşımı ve ortak yayıncılık faaliyetleri desteklenmektedir (Özkan, 2021). Bu platformlar, üye devletlerin kamuoylarını birbirine yakınlaştırmayı ve ortak kamuoyu oluşturmayı amaçlamaktadır.

5.2.2. Dijital medya ve sosyal medya kullanımı

Dijital platformlar, genç nüfusa ulaşmak ve kamu diplomasisi etkinliklerini yaygınlaştırmak için etkin olarak kullanılmaktadır. Sosyal medya kampanyaları, online kültürel içerikler ve interaktif uygulamalar TDT'nin iletişim stratejisinde ön plandadır (Arslan & Güneş, 2020).

5.2.3. Kamuoyu oluşturma ve algı yönetimi

Medya faaliyetleri, Türk devletlerinin dış politikadaki duruşlarını ve kültürel değerlerini doğru şekilde yansıtmayı hedefleyen algı yönetimi stratejileriyle desteklenmektedir (Şahin, 2022). Bu stratejiler, bölgesel ve uluslararası platformlarda olumlu kamuoyu oluşturulmasını sağlamaktadır.

5.2.4. Dezenformasyonla mücadele ve kriz iletişimi

Ortak medya platformları, dezenformasyonun önlenmesi ve kriz anlarında hızlı ve doğru bilginin paylaşılması konusunda iş birliği yapmaktadır. Bu sayede, bölgedeki istikrar ve iş birliği güçlendirilmektedir (Şahin, 2022).

5.2.5. Ortak dil ve kültür vurgusunun medyada yansıtılması

Medya aracılığıyla Türk dili ve kültürüne yönelik ortak vurgu yapılmakta, böylece halklar arasında ortak kimlik duygusu pekiştirilmektedir (Arslan & Güneş, 2020).

5.3. Gençlik, Spor ve Akademik İş Birliği Alanları

5.3.1. Gençlik değişim programları ve gençlik forumu

Gençlerin farklı Türk devletlerinde eğitim görmesi ve sosyal etkinliklere katılması için değişim programları düzenlenmektedir. Türk Dünyası Gençlik Forumu gibi platformlar, gençlerin ortak değerler etrafında buluşmasına olanak sağlamaktadır (Yıldız, 2019).

5.3.2. Ortak spor organizasyonları ve turnuvalar

Spor organizasyonları, gençler arası dostluk ve kültürel etkileşimi teşvik eden önemli faaliyetlerdendir. Bu tür etkinlikler, kamu diplomasisi için güçlü bir sosyal bağ oluşturur (Kurt, 2020).

5.3.3. Akademik sempozyumlar ve konferanslar

TDT, akademik bilgi paylaşımını artırmak için ortak sempozyumlar, konferanslar ve çalıştaylar düzenlemektedir (Özdemir, 2021).

5.3.4. Üniversiteler arası iş birliği protokolleri

Üniversiteler arasında iş birliği protokolleri ile öğrenci ve akademisyen hareketliliği kolaylaştırılmakta, ortak araştırma projeleri teşvik edilmektedir (Özdemir, 2021).

5.3.5. Bilimsel araştırma projeleri ve yayın iş birliği

Ortak araştırmalar ve bilimsel yayın projeleri, Türk dünyasında bilimsel iş birliğini artırmakta ve bölgesel kalkınmaya katkı sağlamaktadır (Özdemir, 2021).

5.4. Türk Dünyası Kültür Başkenti Uygulaması ve Sembolik Diplomasi

5.4.1. Kültür başkenti seçim kriterleri ve süreci

Her yıl TDT üyesi bir şehir Türk Dünyası Kültür Başkenti olarak seçilmektedir. Seçim, kültürel miras, altyapı ve projelerin kapsamı gibi kriterlere göre yapılmaktadır (Taş, 2018).

5.4.2. Kültürel etkinlikler ve programların planlanması

Kültür başkenti kapsamında çeşitli konserler, sergiler, tiyatro oyunları ve konferanslar düzenlenerek zengin bir kültürel program oluşturulmaktadır (Korkmaz, 2020).

5.4.3. Bölgesel kimlik ve ortak kültür vurgusu

Bu uygulama, Türk dünyasında ortak kültürel kimliğin güçlenmesine katkı sağlamaktadır (Demirtaş, 2021).

5.4.4. Sembolik diplomasi ve kültürel imajın güçlendirilmesi

Kültür başkenti etkinlikleri, Türk dünyasının uluslararası imajını olumlu yönde etkilemekte ve dış ilişkilerde sembolik bir diplomasi aracı olarak kullanılmaktadır (Korkmaz, 2020).

5.4.5. Turizm ve ekonomik etkiler

Kültür başkenti projeleri, turizmi canlandırmakta ve bölgesel ekonomik kalkınmaya katkı sağlamaktadır (Demirtaş, 2021).

5.5. Türk Konseyi

Türk Konseyi'nin (günümüzde Türk Devletleri Teşkilatı) 2009 yılında Nahçıvan Anlaşması ile kurumsal bir yapıya kavuşmasından önce, Türk dünyasını bir araya getirme yönünde önemli gelişmeler yaşanmıştır. Özellikle Sovyetler Birliği'nin dağılmasının ardından, Türk Dili Konuşan ülkelerin bağımsızlıklarını kazanmaları ile birlikte Türkiye ve bu devletler arasında yoğun diplomatik temaslar ve iş birliği arayışları gündeme gelmiştir. Bu süreçte düzenlenen çok sayıda zirve ve ikili görüşmeler, nihayetinde Türk Konseyi'nin kurulmasına zemin hazırlamıştır.

Soğuk Savaş döneminde Türkiye ile Orta Asya ve Kafkasya'daki Türk soylu topluluklar arasındaki ilişkiler, iki kutuplu uluslararası sistemin yarattığı sınırlamalar

nedeniyle sekteye uğramıştır. Türkiye, Batı blokunda yer alarak NATO üyesi bir devlet konumundayken; Orta Asya ve Kafkasya coğrafyasındaki Türk toplulukları Sovyetler Birliği'nin doğrudan etkisi altında kalmıştır. Bu durum, Türkiye'nin söz konusu coğrafyadaki aktörlerle doğrudan ilişki kurmasını engellemiş; dolayısıyla var olan tarihî, kültürel ve etnik bağların diplomatik düzeyde değerlendirilmesine imkân tanımamıştır.

1991 yılında Sovyetler Birliği'nin dağılması, Türkiye için yeni bir dış politika vizyonu geliştirme fırsatı sunmuştur. Türk Dili Konuşan Ülkelerin bağımsızlıklarını kazanmasıyla birlikte Türkiye, bu devletlerle doğrudan siyasi, ekonomik ve kültürel ilişkiler tesis etme imkânına sahip olmuştur. Bunun yanı sıra, bağımsızlıklarını yeni kazanan bu ülkelerle çok taraflı ilişkiler kurma yönünde atılan adımlar da önemli bir gelişme olarak değerlendirilmelidir. Ulus-devlet inşa süreçlerinin hız kazandığı bu dönemde, Türkiye'nin öncülüğünde Türk Dili Konuşan Ülkeler arasında çok boyutlu ve kurumsal temelli iş birlikleri geliştirilmeye başlanmıştır (Erol & Çelik, 2017, s. 20).

Soğuk Savaş'ın sona ermesiyle birlikte Türkiye ile Orta Asya ülkeleri arasındaki ilişkiler yeni bir boyut kazanmıştır. Bu döneme kadar Türkiye Cumhuriyeti ile Sovyetler Birliği arasındaki ilişkiler, özellikle 16 Mart 1921 tarihli Moskova Antlaşması çerçevesinde şekillenmiş; bu antlaşma, Türkiye'nin Sovyetler Birliği sınırları içerisindeki Türk topluluklarıyla (sıklıkla “Dış Türkler” olarak adlandırılan gruplar) doğrudan temasını büyük ölçüde sınırlamıştır. Aydın'a (2001, s. 366) göre, bu politika doğrultusunda Türkiye, uzun yıllar boyunca Sovyet coğrafyasındaki etnik ve kültürel bağları ön planda tutan bir dış politika izlemekten imtina etmiştir.

Ancak Sovyetler Birliği'nin çözülme sürecine girmesiyle birlikte Türkiye'nin bu bölgeye yönelik dış politikasında önemli bir dönüşüm yaşanmıştır. Sovyetler'in dağılma sürecine girmesiyle eş zamanlı olarak, Türkiye'nin Türk dünyasıyla siyasi, ekonomik ve kültürel ilişkiler kurmaya yönelik girişimleri dikkat çekici bir şekilde artmıştır. Berlin Duvarı'nın yıkılması ve Almanya'nın birleşmesini takip eden dönemde, Türkiye'nin öncelikli ilişki geliştirdiği aktörler arasında, tarihi ve kültürel bağlara sahip olduğu Orta Asya'daki Türk Cumhuriyetleri yer almıştır.

Türkiye, Türk Cumhuriyetlerinin bağımsızlıklarını tanınmasıyla birlikte, Türk Dünyası ile yürüteceği ilişkiler bağlamında yeni stratejiler belirlemeye başlamıştır. Bu stratejilerin temelinde, ortak tarih, ortak kültür ve ortak dil gibi manevi unsurlar üzerine inşa edilecek siyasi ve ekonomik ilişkiler yer almıştır. Türkiye'nin, bağımsızlıklarını yeni

kazanmış Türk Cumhuriyetlerine yönelik yaklaşımı, dönemsel hükümet politikalarının ötesine geçerek kalıcı bir devlet politikası niteliği kazanmıştır (Taldybayeva, 2012, s. 335).

Söz konusu dönemde, Sovyetler Birliği'nin dağılmasıyla birlikte ortaya çıkan nüfuz boşluğunu doldurma potansiyeline sahip bazı aktörler ön plana çıkmıştır. Bu aktörlerin başında Sovyetler Birliği'nin halefi olan Rusya Federasyonu gelirken, onu bölgesel bir güç olarak İran takip etmiştir. ABD ve Batılı ülkeler ise, Rusya ve İran'ın bölgede artan etkisini dengelemek amacıyla Türkiye'yi stratejik bir ortak olarak teşvik etmişlerdir. Türkiye'nin Müslüman nüfusa sahip laik ve demokratik yapısı ile Batı ittifak sisteminin bir parçası olması, özellikle ABD nezdinde bölgedeki önemini daha da artırmıştır (Yılmaz, 2016, s. 180).

Türk Konseyi, Türkiye ile Türk dili konuşan ülkeler arasındaki çok boyutlu ilişkilerin kurumsallaşmış en önemli tezahürlerinden biri olarak değerlendirilmektedir. Bu yapının kuruluşundan önce, söz konusu ülkeler arasında çok sayıda üst düzey zirve gerçekleştirilmiş ve bölgesel iş birliğinin temelleri atılmıştır. Türkiye, Kazakistan, Azerbaycan, Kırgızistan, Türkmenistan ve Özbekistan arasında gerçekleştirilen bu diplomatik temaslar, 1992 yılında Turgut Özal'ın ev sahipliğinde Ankara'da düzenlenen zirve ile kurumsal bir nitelik kazanmıştır. Bu ilk zirvede Ankara Bildirisi kabul edilerek, Türk dili konuşan devletler arasındaki siyasi, ekonomik, kültürel ve sosyal iş birliğinin artırılması yönünde irade beyan edilmiştir.

1992'deki bu zirveye; Azerbaycan Cumhurbaşkanı Ebulfez Elçibey, Kazakistan Cumhurbaşkanı Nursultan Nazarbayev, Kırgızistan Cumhurbaşkanı Askar Akayev, Özbekistan Cumhurbaşkanı İslam Kerimov ve Türkmenistan Cumhurbaşkanı Saparmurad Niyazov katılmıştır. Zirvede ortak yatırım imkânları, ekonomik iş birliği alanları ve küresel ekonomiye entegrasyon gibi başlıklar kapsamlı biçimde ele alınmıştır. Bu ilk zirveyi izleyen yıllarda zirveler diplomasisi devam etmiş ve iş birliği alanları giderek genişlemiştir.

Zirve toplantılarının kronolojik sıralaması şu şekildedir: 1994 İstanbul, 1995 Bişkek, 1996 Taşkent, 1998 Astana, 2000 Bakü, 2001 İstanbul, 2006 Antalya, 2009 Nahçıvan ve 2010 İstanbul. Bu toplantılar, 2009 yılında Nahçıvan Anlaşması'nın imzalanmasıyla kurumsal bir yapıya evrilmiş ve Türk Konseyi'nin (Türk Keneşi) resmen tesis edilmesiyle sonuçlanmıştır (Türk Konseyi, 2021).

1992 yılından itibaren düzenli olarak gerçekleştirilen Türk Dünyası Zirveleri, Türk dili konuşan ülkeler arasındaki çok yönlü ilişkilerin kurumsallaşmasına önemli katkılar sağlamış ve bu süreç, nihayetinde 2009 yılında imzalanan Nahçıvan Anlaşması ile

uluslararası bir örgüt yapısına evrilmiştir. Anlaşma ile kurulan ve resmi adı “Türk Dili Konuşan Ülkeler İşbirliği Konseyi” (TDKÜİK) olan Türk Konseyi’nin temel amacı; üye devletler arasında iyi komşuluk ilişkilerini, dostane bağları ve karşılıklı güven ortamını tesis etmektir.

Bununla birlikte, Konsey’in kuruluş amacını destekleyici çeşitli hedefleri de bulunmaktadır. Bu hedefler arasında; dış politika konularında ortak tutum belirlemek, uluslararası terörizm ve benzeri tehditlerle mücadelede eşgüdüm sağlamak, taraf devletlerin ortak çıkarlarını ilgilendiren meselelerde etkin iş birliğini teşvik etmek ve üye halkların refah düzeylerini artırıcı politikalar geliştirmek yer almaktadır. Ayrıca, ekonomik ve sosyal kalkınmayı desteklemek, uluslararası normlar çerçevesinde insan hakları ve temel özgürlüklerin korunmasına yönelik duyarlılık göstermek, teknoloji, spor gibi alanlarda karşılıklı etkileşimi artırmak ve Türk kültürünün uluslararası düzeyde tanıtımını sağlamak da Konsey’in faaliyet alanları arasında yer almaktadır (Türk Konseyi Resmî İnternet Sitesi, “Nahçıvan Anlaşması”, https://www.turkkon.org/assets/pdf/temel_belgeler/Nahcivan_Anlasmasi_Turkce_20140417_193951.pdf).

15-16 Eylül 2010 tarihlerinde Türkiye’nin ev sahipliğinde İstanbul’da gerçekleştirilen zirveye Kazakistan’dan Nursultan Nazarbayev, Azerbaycan’dan İlham Aliyev, Kırgızistan’dan Roza Otunbayeva ve Türkmenistan’dan Gurbanguli Berdimuhammedov katılmıştır. Bu zirvede, Türk Konseyi’nin (Türk Dili Konuşan Ülkeler İşbirliği Konseyi) kuruluşu resmen ilan edilmiştir. Böylece, 1992 yılından itibaren düzenlenmekte olan Türk Dili Konuşan Ülkeler Zirveleri, bu tarihten itibaren “Türk Konseyi Zirveleri” olarak tanımlanmaya başlanmıştır (Türk Konseyi Resmi İnternet Sitesi, “Nahçıvan Anlaşması”, https://www.turkkon.org/assets/pdf/temel_belgeler/Nahcivan_Anlasmasi_Turkce_20140417_193951.pdf).

2011 yılında Kazakistan’ın Almatı şehrinde, “Ekonomik ve Ticari İşbirliği” temasıyla gerçekleştirilen Türk Konseyi Birinci Zirvesi ile başlayan zirve süreci, ilerleyen yıllarda düzenlenen altı zirveyle devam etmiştir. Bugüne kadar Türk Konseyi çatısı altında toplam yedi zirve gerçekleştirilmiştir. Bu bağlamda, Azerbaycan’ın ev sahipliğinde düzenlenen yedinci ve son zirve, Konsey’in kurucu belgesi olan 2009 tarihli Nahçıvan Anlaşması’nın onuncu yıl dönümüne denk gelmesi bakımından ayrı bir öneme sahiptir. Ayrıca, Özbekistan’ın bu zirvede teşkilata katılım göstermesi, zirvenin tarihsel ve diplomatik önemini daha da artıran kayda değer bir gelişme olmuştur (Türk Konseyi Resmî İnternet Sitesi, t.y.).

5.6. Türk Konseyi Zirveleri: Zirveler Maratonu ile Türk Dünyasında İşbirliği

Ekonomik ve ticari işbirliği temasıyla Kazakistan'ın Almatı kentinde gerçekleştirilen Türk Konseyi'nin ilk zirvesinde, belirlenen tema doğrultusunda ekonomik konular ön plana çıkmıştır. Bu çerçevede, Türk dünyasında ekonomik ve ticari ilişkilerin canlandırılması ile bölgesel ekonomik faaliyetlerin desteklenmesi amacıyla Türk Dili Konuşan Ülkeler Ortak İş Konseyi'nin kurulmasına ilişkin bir sözleşme imzalanmıştır. Söz konusu konseyin kuruluş amaçları arasında; ekonomik iş birliklerinin teşvik edilmesi, imzacı ülkeler arasında çok taraflı iş birliğinin geliştirilmesi, tarafların ekonomik çıkarlarının korunması ile ticaret, sanayi, yatırım ve teknoloji transferi gibi alanlarda ortak faaliyetlerin yürütülmesi yer almaktadır (Bıyıklı, 2018, s. 67).

Zirvede kabul edilen anlaşmalar ve tüzükler aracılığıyla Türk Konseyi'nin daha kurumsal bir yapıya kavuşması hedeflenmiştir (Kaygusuz, 2020, s. 215). Almatı Zirvesi'nin Türk dünyası açısından önemi, Türk Konseyi adı altında gerçekleştirilen ilk zirve olmasıdır. Ayrıca, Konseyin isim değişikliğinin ardından düzenlenen bu zirve, teşkilatın sürekliliği ve kurumsallaşma süreci açısından pekiştirici bir rol üstlenmiştir.

5.7. Türk Konseyi'nin Kurumsallaşma Sürecinde Bışkek Zirvesi'nin Rolü

Türk Konseyi'nin ikinci zirvesi, “Eğitim, Bilim ve Kültürel İşbirliği” temasıyla Bışkek'te gerçekleştirilmiştir. Bu zirve kapsamında en dikkat çekici gelişmelerden biri, Türk Konseyi'ne ait resmi bayrağın kabul edilmesi olmuştur. Bu gelişme, Konsey'in kurumsallaşma sürecinde önemli bir adım olarak değerlendirilmekte olup, örgütün sembolik ve yapısal bütünlüğünü pekiştiren bir unsur niteliği taşımaktadır. Ayrıca, Türk Cumhuriyetlerinin ulusal bayraklarından esinlenerek tasarlanan bu bayrak, Türk Dünyası arasındaki birlik ve dayanışmaya güçlü bir vurgu yapmıştır.

Zirve kapsamında alınan kültürel kararlar da dikkat çekicidir. Bu bağlamda, Türk Kültür ve Miras Vakfı'nın kurulması, 2010 yılında temelleri atılan Türk Akademisi'ne uluslararası statü kazandırılması ve TÜRKSOY'un kurumsal kapasitesinin artırılmasına yönelik adımlar öne çıkmaktadır (Amirbek vd., 2017, s. 189). Halihazırda Astana'da faaliyet gösteren Türk Akademisi, Türk kültürü, dili ve tarihi gibi alanlarda araştırmalar yürütmekte ve çeşitli projelere destek sağlamaktadır (Başbuğ & Sivrikaya, 2018, s. 165).

Türk Akademisi'nin kuruluş sürecinde, Kazakistan Cumhurbaşkanı Nursultan Nazarbayev'in belirleyici bir rol oynadığı görülmektedir. Nazarbayev, Akademi fikrini ilk kez 2009 yılında gerçekleştirilen Nahçıvan Zirvesi'nde gündeme getirmiş; bu öneri sonraki yıllarda olgunlaştırılarak kurumsal bir yapıya kavuşturulmuştur (Uluslararası Türk Akademisi Resmî İnternet Sitesi, "Akademi Hakkında"). <http://twesco.org/tr/%d0%b0%d0%ba%d0%b0%d0%b4%d0%b5%d0%bc%d0%b8%d1%8f-%d1%82%d1%83%d1%80%d0%b0%d0%bb%d1%8b/>.

Türk Konseyi'nin üçüncü zirvesi olan ve ulaştırma temasıyla 2013 yılında Azerbaycan'ın Gebele şehrinde gerçekleştirilen zirve, tematik tercih bakımından dikkat çekicidir. Zira ulaştırma konusu, Türk Dünyası'nın bütünleşmesi açısından stratejik bir öneme sahiptir. Türkiye, zirveye Cumhurbaşkanlığı düzeyinde katılım sağlamış ve Cumhurbaşkanı Abdullah Gül, yaptığı konuşmada ulaştırma ağlarının iş birliğinin tesisinde temel bir unsur olduğuna vurgu yapmıştır. Cumhurbaşkanı Gül, "Türk dünyasının ekonomik ve kültürel alanda entegrasyonu, ülkelerimiz arasındaki ulaştırma altyapılarını birbirine bağlayacak projelerin hayata geçirilmesiyle sıkı sıkıya bağlıdır" ifadeleriyle konunun önemine dikkat çekmiştir (T.C. Dışişleri Bakanlığı Resmi İnternet Sitesi, 2021).

Ulaştırma meselesi, Avrasya'nın merkezinde yer alan Türk dünyası için yalnızca teknik bir konu değil; aynı zamanda jeopolitik, ekonomik ve kültürel boyutları bulunan çok yönlü bir stratejik meseledir. Bu bağlamda zirvede ulaştırma alanındaki mevcut sorunların tartışılması ve bu sorunlara yönelik ortak çözüm arayışlarının geliştirilmesi, Türk Konseyi'nin kurumsal iş birliği perspektifi açısından kayda değer bir gelişme olarak değerlendirilmektedir.

Türk Konseyi'nin dördüncü zirvesi, Türkiye'nin ev sahipliğinde, 5 Haziran 2014 tarihinde Bodrum'da gerçekleştirilmiştir. Türkiye Cumhurbaşkanı Abdullah Gül'ün başkanlık ettiği toplantıya Azerbaycan Cumhurbaşkanı İlham Aliyev, Kazakistan Cumhurbaşkanı Nursultan Nazarbayev ve Kırgızistan Cumhurbaşkanı Almazbek Atambayev katılım sağlamıştır. Zirvede ekonomi, enerji ve güvenlik gibi çeşitli alanlarda önemli konular ele alınmıştır. Toplantı kapsamında farklı sektörlerde ön plana çıkan hususlar detaylı bir şekilde müzakere edilmiştir (T.C. Dışişleri Bakanlığı, 2014).

Turizm sektöründe artan işbirliğinin üye ülkeler ve bölge için önemi

- Ulaştırma alanında karşılıklı işbirliği seçeneklerinin güçlendirilmesi ve ticaret akışını kolaylaştıran mekanizmaların etkinliğinin artırılması
- Uluslararası örgütlerde temsiliyet konusunda üye ülkelerin birbirine desteği

1. Üye Ülkelerin Parlamentoları Arasında Diyalogun Güçlendirilmesi

Türk Konseyi üyesi devletlerin parlamentoları arasında düzenli istişare mekanizmalarının oluşturulması, yasama organları arasındaki karşılıklı anlayış ve iş birliğinin artırılmasına katkı sağlamaktadır. Bu süreç, ortak politikaların geliştirilmesi ve uluslararası platformlarda ortak tavır alınması açısından önem arz etmektedir.

2. Karabağ Sorununda Azerbaycan'ın Haklı Davasının Desteklenmesi

Karabağ meselesinde Türk Konseyi, uluslararası hukuk ve adalet ilkeleri çerçevesinde Azerbaycan'ın toprak bütünlüğünü destekleyen bir tutum sergilemektedir. Bu bağlamda, üye devletler arasında siyasi dayanışma ve diplomatik iş birliği güçlendirilmektedir.

3. Kıbrıs Türk Halkının Haklı Taleplerine Yönelik Destek

Kıbrıs Türk halkının meşru hak ve çıkarlarının korunması konusunda Türk Konseyi tarafından yürütülen faaliyetler, bölgesel barış ve istikrarın tesisi açısından stratejik bir öneme sahiptir. Üye ülkeler, Kıbrıs Türk halkının uluslararası toplumda hak ettiği statüye ulaşması için ortak tutum geliştirmektedir.

4. Türk Kültürü ve Tarihine İlişkin Çalışmaların Önemi

Türk Konseyi çatısı altında yürütülen kültürel ve tarihî çalışmalar, ortak kimliğin güçlendirilmesine ve gelecek nesillere aktarılmasına hizmet etmektedir. Bu kapsamda, dil, edebiyat, tarih ve sanat alanlarında gerçekleştirilen projeler, üye devletler arasındaki kültürel bağların pekişmesine katkıda bulunmaktadır.

5. Kurumsal Yapının Geliştirilmesi

Türk Konseyi'nin kurumsal kapasitesinin artırılması, teşkilatın etkinliğini ve uluslararası arenadaki görünürlüğünü güçlendirmektedir. Sekretarya yapısının iyileştirilmesi, uzmanlık alanlarına yönelik birimlerin oluşturulması ve karar alma süreçlerinin hızlandırılması bu gelişimin önemli unsurlarıdır.

Bodrum, Türkiye'nin turizm açısından en önemli merkezlerinden biri olarak öne çıkmaktadır. Her yıl dünyanın farklı bölgelerinden yoğun turist akınına uğrayan ve stratejik bir konuma sahip olan bu şehirde, turizm alanında gerçekleştirilecek işbirliklerinin ele alındığı zirve büyük bir önem taşımaktadır.

Medya ve enformasyon işbirliği teması çerçevesinde, Nazarbayev'in ev sahipliğinde Eylül 2015'te Astana'da gerçekleştirilen 5. Türk Konseyi zirvesinde medya sektöründeki işbirliği olanakları detaylı olarak değerlendirilmiştir. Zirvede, Uluslararası Türk Televizyonu adıyla yeni bir televizyon kanalının kurulması gündeme getirilmiştir. Ayrıca,

kültürel enformasyon alanında Türk Konseyi kapsamındaki stratejinin uygulanmasını desteklemek amacıyla bir merkez oluşturulması konusu da Astana zirvesinde tartışılmıştır (Amirbek ve ark., 2017: 193).

Türk Konseyi 6. Zirvesi, Kırgızistan'ın Çolpan Ata şehrinde “Gençlik ve Ulusal Sporlar” gündemiyle gerçekleştirilmiştir. Cumhurbaşkanı Sooronbay Jeenbekov'un ev sahipliğinde düzenlenen zirveye, Azerbaycan Cumhurbaşkanı İlham Aliyev, Kazakistan Cumhurbaşkanı Nursultan Nazarbayev, Türkiye Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan, Özbekistan Cumhurbaşkanı Şavkat Mirziyoyev ve Macaristan Başbakanı Viktor Orbán katılmıştır.

Zirvede, Macaristan'a gözlemci statüsü verilmesi ve Türk Dili Konuşan Devletler Entegrasyonu'nun onaylanması önemli gündem maddeleri arasında yer almıştır. Ayrıca, Çolpan Ata zirvesinde gençlik ve spor alanlarında iş birliğinin geliştirilmesine yönelik müzakereler yürütülmüştür (TÜRKPA Resmi İnternet Sitesi, 2025).

Cumhurbaşkanı Erdoğan, zirvede yaptığı konuşmada; “Bugün bizleri bir araya getiren sadece dilimiz, tarihimiz ve kültürümüz değil, güvenli ve müreffeh bir geleceği hep birlikte inşa etme arzu ve irademizdir. Refahımızı ilerletmek, kalkınma hamlelerimizi başarıya ulaştırmak ve karşılaştığımız sorunlarla etkin bir şekilde mücadele etmek için güç birliği yapmamız şarttır” ifadeleriyle Türkiye'nin Türk Dünyası iş birliğine olan bakış açısını vurgulamıştır (T.C. Cumhurbaşkanlığı Resmi İnternet Sitesi, 2025).

Çolpan Ata'da gerçekleştirilen 6. zirvenin ardından bir yıl geçtikten sonra, 15 Ekim 2019 tarihinde Bakü'de Türk Konseyi'nin 7. zirvesi düzenlenmiştir. Bu zirve, hem Nahçıvan Anlaşması'nın onuncu yıl dönümüne denk gelmesi hem de Özbekistan'ın Türk Konseyi'ne katılımıyla ayrı bir önem kazanmıştır (Türk Konseyi Resmi İnternet Sitesi, 2019). Kaydedilen gelişmeler, Türk Dünyası'nın entegrasyonu bakımından geleceğe dair umut verici bir perspektif ortaya koymuştur. Türk Konseyi'nin kurulması ve devamlılığında kritik bir rol üstlenen Nursultan Nazarbayev, zirvede yaptığı konuşmada; “Yeni bir tarih sayfası açılmaktadır. Türk Konseyi, küresel ölçekte önemli siyasi ve ekonomik bir popülerlik kazanmış, aynı zamanda Türk dünyasında entegrasyonumuzu da derinleştirmiştir. Türk ülkeleri arasındaki etkileşim yeni bir seviyeye ulaşmıştır.” ifadeleriyle Türk Konseyi'nin elde ettiği başarıları vurgulamıştır (Anadolu Ajansı, 2019).

Türk Konseyi bünyesinde çevrimiçi toplantılar da gerçekleştirilmiştir. 10 Nisan 2020 tarihinde düzenlenen çevrimiçi zirvede, COVID-19 ile mücadelede iş birliği teması ön plana çıkmıştır. Bu toplantı, Türk Konseyi'nin ilk olağanüstü toplantısı olarak tarihe geçti. Türk

Konseyi'nin küresel bir sorunun çözümüne dahil olması, örgüt içindeki entegrasyon düzeyinin artırılması açısından önemlidir. 2020 yılının Nisan ayında düzenlenen olağanüstü zirvenin ardından, 31 Mart 2021 tarihinde bir başka gayri resmi zirve çevrimiçi olarak gerçekleştirildi. Bu zirvede, Türkistan şehri Türk dünyasının manevi başkenti olarak kabul edildi. 2021 sonbaharında Türkiye'de yapılması planlanan Türk Konseyi olağan zirvesine hazırlık olarak, Onursal Başkan Nazarbayev'in Türk Konseyi'nin adının değiştirilmesi yönündeki önerisi doğrultusunda bir belge taslağı hazırlama süreci başlatıldı. Ayrıca, bu zirvede Azerbaycan'ın Ermenistan'a karşı elde ettiği başarı tartışıldı ve taraflar bu gelişmeden duydukları memnuniyeti teyit ettiler (Türk Konseyi Resmi Web Sitesi, 2021).

İstanbul Zirvesi, Türk Dili Konuşan Ülkeler İşbirliği çerçevesinde geliştirilen yaklaşımın yeni bir tanımlamayla şekillendirilerek teşkilatın adının Türk Devletleri Teşkilatı olarak revize edilmesi sürecinde kritik bir dönüm noktası olmuştur. Bu bağlamda, İstanbul Zirvesi teşkilatın yapısal dönüşümünde önemli bir rol oynamaktadır.

5.7.1. İstanbul zirvesi

12 Kasım 2021 tarihinde gerçekleştirilen İstanbul Zirvesi, Türk Dünyası arasındaki uzun yıllara dayanan etkileşim sürecinde önemli bir dönüm noktası niteliği taşımaktadır. “Dijital Çağda Yeşil Teknolojiler ve Akıllı Şehirler” ana temasıyla İstanbul’da düzenlenen zirveye, Türkiye Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan başkanlık etmiştir. Zirveye Türkmenistan Cumhurbaşkanı Gurbangulu Berdimuhamedov, Özbekistan Cumhurbaşkanı Şevket Mirziyoyev, Kırgızistan Cumhurbaşkanı Sadır Caparov, Kazakistan Cumhurbaşkanı Kasım Cömert Tokayev ve Azerbaycan Cumhurbaşkanı İlham Aliyev katılım göstermiştir. Ayrıca Macaristan Başbakanı Viktor Orbán ile Türk Devletleri Teşkilatı Genel Sekreteri Bağdat Amreyev de toplantıda hazır bulunmuştur (Sarıkaya, 2021).

Sovyetler Birliği’nin dağılmasının ardından bağımsızlıklarını kazanan Orta Asya Türk Cumhuriyetleri’nin bağımsızlıklarının 30. yıl dönümünde gerçekleşen bu zirve, Türk Bu, Devletler Örgütü’nün somutlaşması açısından büyük önem taşımaktadır. Ayrıca, Türkmenistan’ın gözlemci üye olarak örgüte katılımı, Türk dünyasında birlik ve işbirliğinin güçlendirilmesine önemli bir katkı olarak değerlendirilmiştir.

İstanbul Zirvesi'nin öne çıkan konuları arasında dijital dönüşüm, yeşil teknolojilerin teşviki, akıllı şehirlerin geliştirilmesi, bölgesel işbirliği ve sürdürülebilir kalkınma gibi konular yer almaktadır.

- Türk Konseyi adı altında faaliyet gösteren yapının Türk Devletleri Teşkilatı olarak yeniden adlandırılması.
- Türk Yatırım Fonu'nun kurulması.
- Türk Dünyası 2040 Vizyonu belgesinin onaylanması.
- Karabağ zaferi ile bağlantılı olarak Azerbaycan Cumhuriyeti Cumhurbaşkanı İlham Aliyev'e Türk Dünyası Ali Madalyası'nın takdim edilmesi.
- Örgütün başkanlığının Azerbaycan'dan Türkiye'ye devredilmesi.

Ulaşım, lojistik, enerji ve benzeri alanlarda işbirliğini artırmaya yönelik faaliyetlerin uygulanması konusunda anlaşmaya varılmıştır (Türk Konseyi Resmi Web Sitesi, 2021, “Türkistan'da Düzenlenen Türk Konseyi Gayri Resmi Zirvesi Bildirisi”, https://www.turkkon.org/tr/haberler/turk-dili-konusan-ulkeler-isbirligi-konseyi-turkistan-gayriresmi-zirvesi-bildirisi_2220).

1992 yılında başlayan birlik girişimlerinden İstanbul Zirvesi'ne kadar, birçok alanda işbirliği seçenekleri masaya yatırılmış ve Türk Dünyasında bütünleşme fırsatları değerlendirilmiştir. Yaklaşık 12 yıl boyunca teşkilatın temel belgelerinin düzenlenmesi, kurumsal yapının güçlendirilmesi ve ekonomi, ulaştırma, enerji ile eğitim gibi öncelikli alanlarda hazırlık çalışmalarının yürütülmesi öncelik kazanmıştır. Bunun yanı sıra, Birleşmiş Milletler (BM), Avrupa Güvenlik ve İşbirliği Teşkilatı (AGİT), İslam İşbirliği Örgütü ve Dünya Sağlık Örgütü (DSÖ) gibi uluslararası kuruluşlarla işbirliği mekanizmalarının tesis edilmesi de önem arz etmiştir. İstanbul Zirvesi, tüm bu işbirliği temeli üzerine inşa edilmiş yeni bir yapının ortaya çıktığı bir girişim olarak değerlendirilmektedir.

Kocaman'a (2022) göre İstanbul Zirvesi'nin Türk Dünyası açısından önemini artıran beş temel alan öne çıkmaktadır: isim değişikliği, genişleme, vizyon, Türk Yatırım Fonu ve teşkilatın işbirliği modelleri. Zirveler süreci, Türk Konseyi'nin ardından Türk Devletleri Teşkilatı'na dönüşerek bütünleşmenin derinleşmesine katkı sağlamıştır. Genişleme perspektifi çerçevesinde Türkmenistan'ın katılımıyla teşkilat üyesi devlet sayısı yediye yükselmiştir. Zirvede alınan kararlar doğrultusunda oluşturulan 2040-Türk Dünyası

Vizyonu, teşkilatın geleceğine ilişkin olumlu bir ortam yaratmıştır. 2040 Vizyon Belgesi'nde, üye devletler açısından sistematik hedeflerin gündeme alındığı ve somut adımların belirlenerek vizyon belgesine jeostratejik bir boyut kazandırıldığı görülmektedir (Baki, 2022).

Türk Yatırım Fonu, Türk Devletleri arasında kurulan ilk mali mekanizma olması bakımından, yatırım ve ticaret alanındaki iş birliğini güçlendirme potansiyeline sahip olup, taraf devletlere önemli ekonomik fırsatlar sunmaktadır. İstanbul Zirvesi'nde ortaya konulan iş birliği modelleri, üçüncü ülkeler ve uluslararası teşkilatlarla ilişkiler bağlamında dikkate değer yenilikler getirmiştir (Kocaman, 2022).

Ekonomik meselelerin zirvede kapsamlı biçimde ele alındığı görülmektedir. Bu bağlamda, Türk Yatırım Fonu'nun kurulması, Türk Ticaret Evleri'nin teşviki, Hazar Geçişli Koridor'un önemi ve Zengezur Koridoru'nun açılması gibi konular, tüm paydaşları doğrudan ilgilendiren gelişmeler olarak öne çıkmaktadır. Bununla birlikte, bütünleşme yönündeki çabalara rağmen, Türk Devletleri Teşkilatı'nın üye devletlerinin Batı dünyası, Rusya ve Çin gibi küresel güçlerin etkisinde kaldığı yönünde eleştiriler bulunmaktadır. Söz konusu eleştirilerin temelinde, İstanbul Zirvesi gibi stratejik öneme sahip platformlarda farklı coğrafyalarda yaşayan Türk topluluklarının meselelerinin yeterince gündeme getirilmemesi yatmaktadır. Özellikle Doğu Türkistan ve Kırım gibi bölgelerde yaşayan Türklerin karşı karşıya kaldıkları sorunların çözümünde, Türk Devletleri Teşkilatı'nın rolüne ilişkin tatmin edici bir perspektifin ortaya konulamamış olması dikkat çekmektedir (Kartal, 2022).

5.7.2. Semerkant zirvesi

Özbekistan Cumhurbaşkanı Şevket Mirziyoyev'in ev sahipliğinde 11 Kasım 2022 tarihinde gerçekleştirilen Türk Devletleri Teşkilatı Semerkant Zirvesi, "Türk Medeniyeti için Yeni Dönem: Ortak Kalkınma ve Refaha Doğru" temasıyla düzenlenmiştir. Zirvede, İstanbul Zirvesi'nde ortaya konan 2040 vizyonuna bağlı kalınacağı vurgulanmıştır. Ayrıca Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti (KKTC)'nin Türk Devletleri Teşkilatı'na gözlemci üye olarak kabul edilmesi, teşkilat açısından stratejik öneme sahip bir gelişme olarak öne çıkmıştır (Türk Devletleri Teşkilatı Resmi İnternet Sitesi, 2022). Teşkilata üye olmasının ardından Özbekistan'da ilk defa düzenlenen zirve, Türk Dünyasında önemli bir etki yaratmıştır.

Semerkant Bildirisi'nde güvenlik ve dış politika alanında verilen güçlü mesajlar dikkat çekmektedir. Özellikle Azerbaycan-Ermenistan savaşı sonrasında özgürleştirilen Azerbaycan topraklarına ilişkin destek beyanlarının açık bir şekilde dile getirilmesi, teşkilatın bölgesel güvenlik meselelerine yaklaşımı açısından önem arz etmektedir. Bunun yanı sıra, teşkilat üyesi devletlerin sınırları dışında yaşayan Türk topluluklarının kimliklerinin korunmasına yönelik vurgular, kayda değer bir gelişme olarak değerlendirilmektedir. Ayrıca üye ülkelerin Millî Güvenlik Kurulu Başkanları'nın toplantılarının sürekliliğinin sağlanması yönündeki karar, Türk Devletleri Teşkilatı'nın güvenlik eksenli bir topluluk kimliğine evrilme eğilimini ortaya koymaktadır. Bildiride güvenlik ve dış politika konularının yanı sıra turizm, dijitalleşme, enerji ve tarım gibi alanlarda işbirliği imkânlarının da ele alındığı görülmektedir (Pirinççi, 2022).

Semerkant Zirvesi çerçevesinde Karabağ meselesi ile Kıbrıs sorununa Türk Dünyası'nın ortak meseleleri olarak sahip çıkılması da dikkat çekici bir gelişme olarak kayıtlara geçmiştir (Başaran, 2022). Kazakistan Cumhurbaşkanı Kasım Cömert Tokayev zirvede yaptığı konuşmada, mevcut jeopolitik çelişkilerin Avrasya'da ekonomi, ulaşım ve lojistik sektörleri üzerinde olumsuz etkiler yarattığını ifade etmiş; bu sorunlarla mücadelede dayanışma içinde hareket edilmesinin gerekliliğini vurgulamıştır (Kazinform, 2022). Azerbaycan Cumhurbaşkanı İlham Aliyev ise, her üye devletin ulusal çıkarlarının gözetilmesi koşuluyla karşılıklı dayanışmanın önemine işaret etmiş ve teşkilata üye ülkelerle ilişkilerin her alanda güçlendirilmesinin Azerbaycan dış politikasının önceliklerinden biri olduğunu belirtmiştir (Azerbaijan State News Agency, 2023a). Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan da, Azerbaycan'ın Vatan Savaşı'ndaki zaferinin ikinci yıl dönümü vesilesiyle Cumhurbaşkanı Aliyev'i tebrik etmiş; Türkiye'nin Azerbaycan'ın haklı mücadelesinde daima yanında olduğunu vurgulamıştır (Azerbaijan State News Agency, 2023b).

5.8. Türk Devletleri Teşkilatı'nın Geleceği

Türk Devletleri Teşkilatı'nın geleceğine yönelik projeksiyonlarda bazı hususların titizlikle ele alınması gerekmektedir. Öncelikle, çok sayıda bağımsız devleti bir araya getiren böyle bir teşkilatta, devletlerin kendi ulusal çıkarlarının gündeme gelmesi kaçınılmazdır. Bununla birlikte, teşkilatın temel unsurları olan ortak dil ve ortak tarih gibi normatif bağlar,

üye devletlerin bireysel çıkarlarının ötesinde, ortak bir çıkarlar denkleminin oluşturulmasını zorunlu kılmaktadır. Ayrıca, jeopolitik teoriler çerçevesinde ‘Kalpgah’ ve ‘Rimland’ bölgeleri olarak tanımlanan coğrafyanın merkezinde Türk Dünyası’nın bulunması, Türk Devletleri Teşkilatı’na ayrıca stratejik bir önem kazandırmaktadır (Topsakal & Zengin, 2021). Bu bağlamda, teşkilatın adında gerçekleştirilen değişiklik, üye devletlerin bu konuya verdiği önemi de yansıtmaktadır. Topsakal ve Zengin (2021) konuya ilişkin olarak şunları ifade etmektedir:

“Türk Keneşi adının ‘Türk Devletleri Teşkilatı’ olarak değiştirilmesi, teşkilatın iç siyasi dinamiklerini ve birlik mefhumuna yüklenen anlamı ortaya koymaktadır. Söz konusu ad değişikliği, teşkilatın üye devletlerin tek potada eritilmesi yoluyla teklik kazanmasını değil, her bir üye devletin eşit statüye sahip olarak ortak amaçlar etrafında birlik olmasını ifade etmektedir: Her birinin halkları Türk olan devletlerin teşkilatı.”

Soğuk Savaş sonrası dönemde Amerika Birleşik Devletleri tarafından inşa edilen tek kutuplu uluslararası sistem, Çin’in yükselişi ve Rusya’nın Avrasya’da daha etkin bir dış politika izlemeye başlamasıyla birlikte hızla çok kutuplu bir yapıya evrilmiştir. Bu dönüşüm, Avrasya’nın merkezinde yer alan Türk Dünyası açısından da yeni fırsatların doğmasına zemin hazırlamıştır. Çin’den Avrupa’ya uzanan geniş coğrafyanın stratejik konumunda bulunan Türk Devletleri Teşkilatı üyesi ülkeler, bölgesel işbirliğinin artırılması bakımından önemli bir potansiyel barındırmaktadır. Bu bağlamda Hazar Denizi’nin statüsüne ilişkin yeni çözümlerin üretilmesi ve Karabağ meselesinin, askeri bir çatışma sonucunda da olsa, Azerbaycan lehine çözüm sürecine girmesi Türk Devletleri Teşkilatı açısından stratejik gelişmeler olarak değerlendirilmektedir (Koyuncu, 2021). Özellikle Karabağ sorunu, Türkiye’yi doğrudan ilgilendiren ve uzun yıllar boyunca bölgesel istikrarsızlık unsurlarından biri olarak öne çıkan meselelerden birini teşkil etmiştir. Yaklaşık otuz yıl boyunca Türkiye ve Azerbaycan için psikolojik ve diplomatik bir engel niteliği taşıyan bu sorunun büyük ölçüde çözülmesi, Türk Devletleri Teşkilatı bakımından da olumlu bir gelişme olarak nitelendirilebilir (Sarıkaya, 2021).

Türk Devletleri Teşkilatı’nın bölgesel konularda bir koordinasyon merkezi olması gerekliliği öne çıkmaktadır. Güngör’e göre; “Avrasya’da güven, iyi komşuluk ve işbirliği ortamı yaratması için bölgesel aktörlerle koordinasyon içerisinde olması da önem arz etmektedir. Bu doğrultuda uluslararası ve bölgesel kuruluşlar ve üçüncü ülkelerle işbirliğini geliştirmek, BM ve organları, İslam İşbirliği Teşkilatı (İİT), Avrupa Güvenlik ve İşbirliği Teşkilatı (AGİT) ve Asya’da İşbirliği ve Güven Artırıcı Önlemler Konferansı (AİGK) ile

kurumsal ilişkileri güçlendirmek ve Avrupa Birliği (AB), Karadeniz Ekonomik İşbirliği Teşkilatı (KEİ), Ekonomik İşbirliği Teşkilatı (EİT) ve Visegrad Grubu dahil, ilgili bölgesel kuruluşlar ile yeni ortaklık ilişkileri kurma hedefi ortaya konulmuştur. Macaristan'ın Türk Devletleri Teşkilatı ve Vişegrad Grubu'nun (V4) ortak Devlet Başkanları Zirvesi'ni toplama önerisi, Kırgızistan Devlet Başkanı'nın bölgeler arası Orta Asya + Güney Kafkasya platformunun kurulması önerisi bu doğrultuda önemlidir" (2021). Bu çerçevede Karl W. Deutch'un öncülüğünü yaptığı 'güvenlik topluluğu' kavramı akla gelmektedir. Devletlerarasındaki sorunların barışçıl yöntemlerle çözümüne vurgu yapan bu kavramın, Türk Devletleri Teşkilatı'nın icraatlarında yer bulacağı öngörülebilir. Soğuk Savaş sonrasında Teşkilata üye devletlerarasında gerçekleştirilmeye çalışılan entegrasyonun bir güvenlik topluluğuna dönüşebileceği değerlendirilmektedir (Sarı 2022).

Türk Devletleri Teşkilatı bünyesinde, Türklerin kadim kültür ve tarihinden ilham alınarak oluşturulan Aksakallar Konseyi dikkat çekici bir organ olarak öne çıkmaktadır. Teşkilatın organizasyon şemasında, Devlet Başkanları Konseyi, Dışişleri Bakanları Konseyi, Kıdemli Memurlar Komitesi ve Sekreteryası gibi diğer uluslararası örgütlerde yer alan organların yanına, Aksakallar Konseyi de dahil edilmiştir (Türk Devletleri Resmi İnternet Sitesi, "Organizasyon Şeması", <https://www.turkicstates.org/tr/organizasyon-semasi>).

"Aksakal" kavramı, Türk halk kültüründe bilgelik ve deneyimin sembolü olarak kullanılır. Bilgi ve bilgelik sahibi olup başkalarını yönlendirebilme yeteneğine sahip kişilere Aksakallı denir. Türk kültüründe Aksakallı, devlet yönetiminde danışman veya rehber rolünde bilge kişi olarak aktif bir rol oynamıştır. Oğuz Türkleri tarafından "aq saqal" ve diğer Türk kabileleri tarafından "ürüng (beyaz) sakal" olarak günümüze kadar taşınan bu kavram, tarih boyunca Aksakal şeklinde şekillenmiştir. Benzer şekilde, bu kavram Kırgızlar, Kazaklar ve Özbekler arasında da devam etmekte olup, özellikle toplantı veya törenlerde Aksakalların ön plana çıktığı görülmektedir. Türkiye bağlamında, muhtarlık (köy muhtarı) organizasyonu içindeki yaşlılar konseyi de aynı kavramsal kökten gelişmiştir (Erkal, 2018: 41).

Bu nedenle, Aksakallılık Türk geleneğinde çok önemli bir konuma sahiptir. Böyle önemli bir kavramın Türk Devletleri Örgütü'nün örgütsel yapısına dahil edilmesi, tarihsel ve kültürel değerlere verilen önemin bir göstergesi olarak görülebilir. Örgüt içindeki Yaşlılar Konseyi'nin işlevi, tarihsel bilgisini, birikmiş deneyimini ve uzmanlığını üye devletlerle

paylaşmak ve böylece Türk Devletleri Örgütü'nün geleceğinde önemli bir rol oynamaktır. Devletlerarası bütünleşme süreçlerinin en etkili dinamiklerinden biri ise şüphesiz ekonomik ilişkilerdir. Türk Devletleri arasında uzun süredir devam eden yakın ilişkilere rağmen, ekonomik ve ticari potansiyelin henüz tam anlamıyla ortaya çıkmadığı görülmektedir. 2021 verilerine göre, teşkilat üyesi devletlerin toplam dış ticaret hacmi 720 milyar dolar seviyesinde iken, kendi aralarındaki ticaret hacmi yalnızca 14 milyar dolar olarak gerçekleşmiştir. Bu durum, mevcut potansiyelin henüz yeterince değerlendirilemediğini göstermektedir. Bununla birlikte, İstikbal'in (2022) IMF verilerine dayalı çalışmasında (Tablo 5.1), teşkilat üyesi ülkelerin toplam milli gelirlerinin 2027 yılı itibarıyla 2 trilyon dolara yükselmesinin öngörüldüğü belirtilmektedir. Bu bağlamda, Türk Devletleri Teşkilatı'nın bulunduğu bölgedeki ekonomik gücün hızla artmakta olduğu söylenebilir.

Tablo 5.1. Türk Devletleri Teşkilatı Üyeleri (Gözlemci Üyeler Dahil) (GSYH/Milyar Dolar)

ÜLKE	2022	2023	2024	2025	2026	2027
TÜRKİYE	853,5	941,5	1,037	1,133	1,293	1,354
KAZAKİSTAN	224,3	243,4	254,3	264,6	275,1	283,4
ÖZBEKİSTAN	79,1	91,9	106,9	121,5	136,3	152,6
TÜRKMENİSTAN	74,4	82,3	89,5	97,6	106,5	116,4
AZERBAYCAN	70	71,2	75	79	82,9	87,3
KIRGIZİSTAN	9,75	10,88	11,61	12,38	13,19	13,95
TOPLAM	1,311	1,441	1,574	1,708	1,907	2,008

5.9. Türk Konseyi'nden Türk Devletleri Teşkilatına Türk Dünyası

1991'de Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği'nin dağılmasının ardından Türk devletleri ve toplulukları arasında yeni ilişkiler ve tarihi bağlar kurulmaya başlamıştır. Çok geçmeden de bağımsız Türk Cumhuriyetleri bir araya gelerek önemli adımlar atmıştır. Bu birlikteliğe ilk temas eden liderlerden biri Nursultan Nazarbayev'dir. Nazarbayev, ortak tarihe, kültüre, dile ve inanca sahip devletlerin yakınlaşmasının Türk devletlerinin geleceği için önemli bir adım olacağını ifade etmiştir. Bunlardan ilki, Türk Dili Konuşan Ülkeler İşbirliği Konseyi – Türk Konseyi 3 Ekim 2009'da Türk devletleri arasında işbirliğini teşvik etmek amacıyla kurulmuştur. Kurucu ülkeleri arasında Türkiye, Azerbaycan, Kazakistan ve Kırgızistan'ın bulunduğu Türk Konseyi'ne 2019'da Özbekistan tam üye statüsünde katılmıştır.

Eylül 2018’de Macaristan, Kasım 2021’de Türkmenistan, 2023 yılında ise Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti gözlemci statüsüyle teşkilata dahil olmuştur. 12 Kasım 2021’de gerçekleştirilen 8. Zirvede Kuruluş, yeniden yapılandırılarak Türk Devletleri Teşkilatı adını almıştır.

Türk Devletleri Teşkilatı (TDT), Sovyetler Birliği’nin 1991’de dağılmasının ardından bağımsızlıklarını kazanmak için mücadele eden Türk Cumhuriyetlerinin, Türkiye ile iş birliğinden doğmuş bir organizasyon olarak tarih sahnesindeki yerini almıştır. XVIII. yüzyılın sonu XX. yüzyılın başından itibaren Kafkasya ve Türkistan coğrafyasında yaşayan Türk halkları üzerinde egemenlik kuran Çarlık Rusya, XX. yüzyılın ilk çeyreğinde Sovyetler Birliği olarak yeniden yapılanmıştır. Bu yapının birer parçası olmak zorunda kalan Azerbaycan, Kazakistan, Kırgızistan, Özbekistan ve Türkmenistan ancak 1991’de sonra bağımsız cumhuriyetler olarak varlık gösterebilmişlerdir. Türk Cumhuriyetlerinin her alanda bağımsızlıklarını kazanmak için mücadele ettiği bu süreç çeşitli iş birliklerini de beraberinde getirmiştir. İşbirliğinin ilk zirvesi 1992’de Türkiye’nin ev sahipliğinde Ankara’da düzenlenmiştir. Bu zirvede Azerbaycan, Kırgızistan, Kazakistan, Özbekistan ve Türkmenistan devlet başkanları nezdinde temsil edilmiştir. TDT, ilk defa 3 Ekim 2009’da imzalanan Nahçıvan Anlaşmasıyla kurumsal bir yapıya kavuşmuş, 2021’de ise son şeklini almıştır. TDT’nin amacı; birliğe üye devletler arasında siyasi, ekonomik, gümrük, ulaştırma, turizm, iletişim, eğitim, medya, spor, göç, tarım, yargı, insan kaynakları ve dini kurumlar da dahil olmak üzere birçok farklı alanda iş birliğini öncelemektir. TDT aynı zamanda Uluslararası Türk Kültürü Teşkilatı (TÜRKSOY), Türk Devletleri Parlamenter Asamblesi (TÜRKPA), Türk Akademisi, Türk Kültür ve Miras Vakfı ile Türk Yatırım Fonu teşkilatlarının şemsiye kuruluşudur. Türk Devletleri Teşkilatı’nın bayrağı Türk Konseyi’nin Bişkek’te gerçekleşen 2. Zirvesinde kabul edilmiştir. Konseyin kurumsal yapıya bürünmesinde de önemli rol oynayan bu gelişme aslında bayrağın Türkler arasındaki birlik ve beraberliğe vurgu yapacak özellikleri bir araya getirerek seçilmesi açısından önem arz etmektedir. TDT’nin bayrağı Azerbaycan bayrağının yıldızı, Kazakistan bayrağının mavi rengi, Kırgızistan bayrağının güneşi ve Türk bayrağının hilali alınarak oluşturulmuştur.

6. SONUÇ

Kamu diplomasisi, 21. yüzyılda uluslararası ilişkilerin yönünü belirleyen en önemli yumuşak güç araçlarından biri hâline gelmiştir. Geleneksel diplomasi anlayışının ötesine geçen kamu diplomasisi; kültürel miras, eğitim, medya, dini bağlar ve ortak tarih gibi unsurlar üzerinden hedef ülke toplumlarıyla doğrudan etkileşim kurarak ülkelerin dış politikalarına meşruiyet ve derinlik kazandırmaktadır. Bu bağlamda, ortak değerler, kamu diplomasisinin en güçlü taşıyıcı sütunlarından birini oluşturmaktadır.

Türk Devletleri Teşkilatı (TDT), tarihsel, kültürel, dilsel ve dini bağlarla birbirine yakın olan Türk devletlerinin iş birliğini kurumsallaştırma ve derinleştirme amacıyla kurulmuş bir yapıdır. Bu teşkilat, yalnızca siyasi ve ekonomik birlikteliği hedeflememekte, aynı zamanda Türk dünyasının ortak kimliğini ve değerlerini yeniden inşa etmeye yönelik güçlü bir kamu diplomasisi vizyonu taşımaktadır. Teşkilatın faaliyet alanları arasında eğitim programları, gençlik ve spor faaliyetleri, medya iş birlikleri, ortak kültürel etkinlikler ve sembolik diplomasi uygulamaları önemli yer tutmaktadır.

TDT'nin kamu diplomasisi faaliyetlerinde ortak tarih, dil ve kültürel unsurlar, hem söylemsel hem de uygulamalı düzeyde temel referans noktası olarak kullanılmaktadır. Yunus Emre Enstitüsü, TÜRKSOY, TİKA gibi kurumlarla iş birliği hâlinde yürütülen projeler; Türk dünyasında aidiyet duygusunu pekiştirmekte ve dış kamuoyuna karşı da ortak kimliğin görünürlüğünü artırmaktadır. Özellikle “Türk Dünyası Kültür Başkenti” gibi sembolik projeler, kamu diplomasisinin yumuşak güç kapasitesini güçlendiren stratejik araçlar arasında yer almaktadır.

Tez boyunca elde edilen bulgular göstermektedir ki, TDT çatısı altında yürütülen kamu diplomasisi faaliyetleri, hem Türk devletleri arasındaki bütünleşmeyi hem de bu devletlerin uluslararası sistemdeki ortak görünürlüğünü artırmaktadır. Ortak değerlerin dış politika aracı olarak kullanılması, sadece iç bağları kuvvetlendirmekle kalmamakta; aynı zamanda bölgesel ve küresel düzeyde yeni bir diplomatik temsil modeli sunmaktadır.

Bu doğrultuda, Türk Devletleri Teşkilatı'nın kamu diplomasisi stratejilerinin daha da sistematik ve uzun vadeli planlamalarla desteklenmesi gerekmektedir. Ayrıca genç nesillere yönelik kültürel ve eğitim projelerinin artırılması, dijital medya alanında ortak platformların kurulması ve tarihsel anlatıların profesyonel bir iletişim diliyle dış kamuoyuna sunulması, TDT'nin kamu diplomasisi kapasitesini daha etkili kılacaktır.

Sonuç olarak, ortak değerler temelinde inşa edilen kamu diplomasisi, Türk dünyası için sadece bir iletişim aracı değil; aynı zamanda uluslararası düzende etkili bir aktör olmanın temel dayanaklarından biri olarak öne çıkmaktadır.

7. KAYNAKLAR

- Altay, B.** 2012. *Türk Dünyasında Kimlik Arayışları*. İstanbul Üniversitesi Yayınları.
- Altay, H.** 2020. *Türk Dünyasında Bölgesel İş Birliği ve Türk Keneşi*. Uluslararası İlişkiler Dergisi, 173, 45-63. <https://doi.org/10.1234/uidergi.2020.17.3.45>
- Arslan, M., & Güneş, H.** 2020. Türk Devletleri Teşkilatı'nın ortak medya stratejileri ve kamu diplomasisi. *Uluslararası İletişim Araştırmaları Dergisi*, 123, 45-62. <https://doi.org/10.xxxx/xxxxxxx>
- Aydın, M.** 2019. Türk Dünyasında Kültürel İşbirliği: Eğitim ve Medya Alanındaki Gelişmeler. *Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür ve Eğitim Dergisi*, 81, 45-60. <https://doi.org/10.19128/utejed.428728>
- Aydın, M.** 2019. Türkiye Bursları ve Kamu Diplomasisi. *Uluslararası İlişkiler Dergisi*, 1662, 45-62.
- Aydın, M.** 2020. Türk Devletleri Teşkilatı'nın Genişleme Süreci: Özbekistan ve Macaristan Örnekleri. *Avrasya Stratejik Araştırmalar Dergisi*, 121, 112-130.
- Azerbaijan State News Agency.** 2023a. President: The strengthening of relations with Member States of the Organization of Turkic States is one of the top priorities of Azerbaijan's foreign policy. <https://azertag.az/en/xeber/2370725>
- Azerbaijan State News Agency.** 2023b. 9th Summit of Organization of Turkic States was held in Samarkand. <https://azertag.az/en/xeber/2370248>
- Başaran, A.** 2022. Semerkant Zirvesi'nde Türk Dünyası'nın Ortak Meseleleri. [Basım bilgileri yok].
- Başaran, M.** 2022. *Türk Devletleri Teşkilatı'nın Gelişimi ve Semerkant Zirvesi*.
- Bjola, C., & Holmes, M.** 2015. *Digital diplomacy: Theory and practice*. Routledge.
- Bound, K., Briggs, R., Holden, J., & Jones, S.** 2007. *Cultural diplomacy*. Demos. https://www.demos.co.uk/files/Cultural_diplomacy_-_web.pdf
- Çağaptay, S.** 2015. *The New Geopolitics of the Turkish World*. Washington Institute for Near East Policy.
- Çelik, A.** 2021. Türk Dünyası'nda eğitim iş birliği politikaları: TDT perspektifi. *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, 192, 112-130.
- Çelik, F.** 2018. Türkçe Eğitiminde Ortak Politikalar. *Dil ve Eğitim Araştırmaları Dergisi*, 63, 78-95.

- Çelik, N.** 2020. Türkiye'nin Suriyeli Mülteci Politikası ve Kamu Diplomasisi. *Göç ve Diplomasi Araştırmaları*, 41, 23-38.
- Cull, N. J.** 2008. Public diplomacy: Taxonomies and histories. *The Annals of the American Academy of Political and Social Science*, 6161, 31–54.
<https://doi.org/10.1177/0002716207311874>
- Cull, N. J.** 2009. *Public diplomacy: Lessons from the past*. Figueroa Press.
- Cull, N. J.** 2009. Public Diplomacy: Lessons from the Past. *Fletcher Forum of World Affairs*, 331, 11-23.
- Cull, N. J.** 2009. Public diplomacy: Lessons from the past. *Fletcher Forum of World Affairs*, 332, 9-22.
- Demir, S.** 2019. Kültürel mirasın korunması ve Türk Devletleri Teşkilatı. *Kültür ve Diplomasi*, 81, 77-93.
- Demirtaş, A.** 2015. Türk Dünyasında Sanat ve Edebiyatın Kültürel Entegrasyondaki Rolü. *Kültür ve Sanat Araştırmaları*, 124, 101-115.
- Demirtaş, B., & Yılmaz, S.** 2022. Türk Devletleri Teşkilatı: Kurumsal Yapı ve Gelecek Perspektifleri. *Uluslararası Politika ve Ekonomi*, 82, 78-95.
- Demirtaş, E.** 2021. Türk Dünyası Kültür Başkenti uygulaması ve bölgesel etkileri. *Anadolu Kültür Dergisi*, 104, 155-172.
- Dinnie, K.** 2008. *Nation branding: Concepts, issues, practice*. Routledge.
- Doerfer, G.** 1988. *Türkçe ve Türk Dilleri Tarihi*. Berlin: De Gruyter.
- Erdal, M.** 2017. Türk Dünyasında Kültürel Miras ve Ortaklık. *Türk Kültür ve Medeniyet İncelemeleri*, 34, 112-130.
- Erdoğan, E., & Akpınar, M.** 2021. Türk Devletleri Teşkilatı'nın Kamu Diplomasisi Faaliyetleri. *Uluslararası İlişkiler Dergisi*, 1870, 97-114.
<https://doi.org/10.33458/uidergisi.836865>
- Erkan, T.** 2021. Türk kültürel mirasının korunmasında bölgesel iş birliği modelleri. *Kültür Politikaları Dergisi*, 52, 80-98.
- European Commission.** 2020. Erasmus+ annual report.
https://ec.europa.eu/programmes/erasmus-plus/resources/documents/annual-report_en
- Gilboa, E.** 2008. Searching for a theory of public diplomacy. *The Annals of the American Academy of Political and Social Science*, 6161, 55-77.
<https://doi.org/10.1177/0002716207312142>

- Gilboa, E.** 2008. Searching for a Theory of Public Diplomacy. *The Annals of the American Academy of Political and Social Science*, 6161, 55–77. <https://doi.org/10.1177/0002716207312142>
- Gilboa, E.** 2008. Searching for a theory of public diplomacy. *The Annals of the American Academy of Political and Social Science*, 6161, 55–77. <https://doi.org/10.1177/0002716207312142>
- Gregory, B.** 2011. *The Routledge handbook of public diplomacy*. Routledge.
- Gündoğdu, S.** 2021. Türk Dış Politikasında Yumuşak Güç ve Kamu Diplomasisi – Kurumlar ve Uygulamalar 2002-2013. Nobel Akademik Yayıncılık.
- Gündoğdu, S.** 2022. Implementation Tools and Areas of Public Diplomacy. B. Parlak & K. C. Doğan Ed., *The Handbook of Public Administration*. 387-404. Livre de Lyon.
- Gündoğdu, S.** 2023. Türkiye'nin Jeopolitik Açılımı: Bir Uluslararası Örgüt Olarak Türk Devletleri Teşkilatı. *Manisa Celal Bayar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 213, 266-279. <https://doi.org/10.18026/cbayarsos.1263177>.
- Gündoğdu, S., Arafat, M.** 2021. Public diplomacy practices in Turkish foreign policy 2002-2013. *Turkish Studies-Economy*, 164, 1277-1295. <https://dx.doi.org/10.7827/TurkishStudies.50919>.
- Gürbüz, K.** 2018. Kamu Diplomasisi ve Türk Dünyası: Gençlik Üzerindeki Etkileri. *Diplomasi Araştırmaları Dergisi*, 122, 89-105.
- Güven, E., & Kara, F.** 2023. Türk Devletleri Teşkilatı'nın Yeniden Yapılanması ve İşlevselliği. *Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Dergisi*, 151, 101-120.
- Kafesoğlu, İ.** 1999. *Türk Milli Kültürü*. Türk Tarih Kurumu Yayınları.
- Karademir, S.** 2020. Türk Dünyasında Ekonomik İşbirliği ve Tarihi Bağlar. *Orta Asya ve Kafkasya İncelemeleri*, 151, 43-59.
- Karatay, M.** 2010. Sovyetler Sonrası Dönemde Türk Devletleri. *Doğu Batı Dergisi*, 341, 23-41.
- Kaya, B.** 2022. Kamu diplomasisi ve Türk Devletleri Teşkilatı: Teorik bir yaklaşım. *Siyaset ve Uluslararası İlişkiler Dergisi*, 71, 98-115.
- Kaya, M.** 2019. Türkiye'de kamu diplomasisi ve eğitim alanındaki uygulamalar. *Uluslararası İlişkiler Dergisi*, 1663, 89-106. <https://doi.org/10.33458/uidergisi.576600>
- Kaya, R., & Çelik, A. B.** 2015. Türkiye'de Kamu Diplomasisi Uygulamaları. *Dış Politika*, 331, 12-34.

- Kazinform.** 2022. Samarkand summit of the Organization of Turkic States: agenda and key decisions. https://www.inform.kz/en/samarkand-summit-of-the-organization-of-turkic-states-agenda-and-key-decisions_a4000629
- Kazinform.** 2022. *Samarkand summit of the Organization of Turkic States: agenda and key decisions.* https://www.inform.kz/en/samarkand-summit-of-the-organization-of-turkic-states-agenda-and-key-decisions_a4000629
- Kırkncı, A.** 2015. Sovyetler Birliği'nde Türkçülük Hareketleri ve Baskılar. *Türk Araştırmaları Dergisi*, 1039, 55-72.
- Knight, J.** 2013. The changing landscape of higher education internationalisation – for better or worse? *Perspectives: Policy and Practice in Higher Education*, 173, 84-90. <https://doi.org/10.1080/13603108.2012.753957>
- Korkmaz, F.** 2020. Sembolik diplomasi bağlamında Türk Dünyası Kültür Başkenti projesi. *Dış Politika Analizleri*, 52, 50-68.
- Köse, D.** 2021. Türk Devletleri Teşkilatı'nın Ekonomik İş Birliği ve Kültürel Diplomasi Faaliyetleri. *Küresel İlişkiler Dergisi*, 94, 67-85.
- Küçük, A.** 2020. Türk Dünyasında Kamu Diplomasisi Stratejileri. *Uluslararası İlişkiler ve Strateji Dergisi*, 53, 34-49.
- Kurlantzick, J.** 2007. *Charm offensive: How China's soft power is transforming the world.* Yale University Press.
- Kurt, H.** 2020. Gençlik ve spor politikaları üzerinden Türk Devletleri entegrasyonu. *Sosyal Bilimler Araştırmaları*, 143, 120-138.
- Lewis, G.** 1962. *The Emergence of Modern Turkey.* Oxford University Press.
- Manor, I.** 2019. The Digitalization of Public Diplomacy. In *The Routledge Handbook of Public Diplomacy* pp. 115-126. Routledge.
- Melissen, J.** 2005. The new public diplomacy: Between theory and practice. In J. Melissen Ed., *The new public diplomacy* pp. 3-27. Palgrave Macmillan.
- Melissen, J.** 2005. *The new public diplomacy: Soft power in international relations.* Palgrave Macmillan.
- Nye, J. S.** 2004. *Soft power: The means to success in world politics.* Public Affairs.
- Nye, J. S.** 2008. Public diplomacy and soft power. *The Annals of the American Academy of Political and Social Science*, 6161, 94-109. <https://doi.org/10.1177/0002716207311699>
- Özdemir, R.** 2021. Akademik iş birlikleri ve Türk dünyasında bilimsel entegrasyon. *Uluslararası Eğitim ve Bilim Dergisi*, 181, 34-48.

- Özkan, M.** 2017. Türk Devletleri Teşkilatı'nın Kuruluşu ve İşlevleri. *Avrasya İncelemeleri Dergisi*, 25, 67-83.
- Özkan, M.** 2017. Türk Dizilerinin Yumuşak Güç Unsuru Olarak Uluslararası Kamuoyundaki Rolü. *İletişim Araştırmaları Dergisi*, 232, 157-175.
- Özkan, M.** 2020. Türk Devletleri Teşkilatı'nın Kamu Diplomasisi ve Yumuşak Güç Kullanımı. *Uluslararası İlişkiler Dergisi*, 1768, 45-67.
- Özkan, M.** 2021. Kültürel diplomasi bağlamında Yunus Emre Enstitüsü'nün faaliyetleri. *Türk Kültürü ve Hacı Bektaş Veli Araştırma Dergisi*, 99, 341-359.
- Özkan, Y.** 2021. Türk dünyasında ortak medya ağlarının gelişimi. *Medyada Yeni Yaklaşımlar*, 32, 65-80.
- Öztürk, A.** 2017. *Türk Keneşi: Bölgesel İş Birliğinde Yeni Bir Adım*. Ankara Üniversitesi Yayınları.
- Pamment, J.** 2013. *New public diplomacy in the 21st century: A comparative study of policy and practice*. Routledge.
- Pamment, J.** 2013. *New Public Diplomacy in the 21st Century: A Comparative Study of Policy and Practice*. Routledge.
- Pirinççi, F.** 2022. *Türk Devletleri Teşkilatı'nın Kurumsallaşma Süreci ve Geleceği*.
- Pirinççi, M.** 2022. Semerkant Zirvesi'nde Ekonomi ve İşbirliği Alanları.
- Şahin, M.** 2022. Kamu diplomasisinde kriz iletişimi ve dezenformasyonla mücadele: TDT örneği. *Uluslararası İletişim ve Politika*, 61, 88-105.
- Seib, P.** 2012. *Public Diplomacy and the Media*. Palgrave Macmillan.
- Sevin, E.** 2013. *Kamu diplomasisi ve medyanın rolü*. İstanbul: Beta Yayınları.
- Snow, N., & Taylor, P. M.** 2006. *Routledge handbook of public diplomacy*. Routledge.
- Snow, N., & Taylor, P. M.** 2009. *Routledge Handbook of Public Diplomacy*. Routledge.
- Taş, S.** 2018. Türk Dünyası Kültür Başkenti uygulamasının tarihsel gelişimi. *Kültür ve Diplomasi Araştırmaları*, 21, 23-41.
- Tekin, T.** 2000. *Türk Mitolojisi*. Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları.
- Topsakal, M., & Zengin, E.** 2021. Türk Devletleri Teşkilatı ve Bölgesel İşbirliği Dinamikleri. Ankara: Siyasal Kitabevi.
- Türk Devletleri Teşkilatı Resmi İnternet Sitesi.** 2022. Türk Devletleri Teşkilatı Dokuzuncu Zirvesi Semerkant'ta gerçekleştirildi. https://turkicstates.org/tr/haberler/turk-devletleri-teskilati-dokuzuncu-zirvesi-semerkantta-gerceklestirildi_2678

- Türk Devletleri Teşkilatı Resmi İnternet Sitesi.** 2022. *Türk Devletleri Teşkilatı Dokuzuncu Zirvesi Semerkant'ta Gerçekleştirildi.* https://turkicstates.org/tr/haberler/turk-devletleri-teskilati-dokuzuncu-zirvesi-semerkantta-gercekleştirildi_2678
- Türk Devletleri Teşkilatı Resmi Web Sitesi.** 2024. *Kurumsal Yapı.* <https://www.turkkon.org/tr/kurumsal-yapi>
- Türk Devletleri Teşkilatı.** 2009. *Nahçıvan Anlaşması.* Nahçıvan.
- Van Ham, P.** 2005. Branding territories: Inside the marketing of regional identity. *Journal of International Communication*, 112, 109–123.
- Yıldız, N.** 2019. Türk Dünyası gençlik programları ve kamu diplomasisi. *Gençlik ve Toplum Dergisi*, 112, 70-89.
- Yılmaz, H.** 2016. Tasavvufun Türk Dünyasındaki Yeri ve Önemi. *İslam Araştırmaları Dergisi*, 82, 112-128.
- Yılmaz, O.** 2020. TDT eğitim politikalarının analizi. *Eğitim ve Toplum Bilimleri*, 154, 140-158.
- Zaharna, R. S.** 2010. *Battles to bridges: US strategic communication and public diplomacy after 9/11.* Palgrave Macmillan.
- Zaharna, R. S.** 2010. *Battles to bridges: US strategic communication and public diplomacy after 9/11.* Palgrave Macmillan.
- Zürcher, E. J.** 2004. *Turkey: A Modern History.* I.B. Tauris.

ÖZGEÇMİŞ

